

Highlights coalitieakkoorden 2018

1 Inleiding

Op 21 maart 2018 waren er in 335 gemeenten gemeenteraadsverkiezingen. Voor de VNG was dit aanleiding om een project te starten met datagedreven werken: alle akkoorden die zijn gesloten na de verkiezingen zijn, voor zover beschikbaar, met behulp van de DataScienceHub doorzocht en geanalyseerd. Van 9 gemeenten bleek het akkoord niet bruikbaar (door bijvoorbeeld een beveiligde pdf of infographics). Ook de akkoorden van de herindelingen 2015 tot en met 2017 zijn tot nu toe ingelezen. Zo is er een actueel beeld ontstaan van de ambities van in totaal 336 gemeenten en inzicht in de lokale, politieke actualiteit. De Data Science Hub heeft een tool ontwikkeld waarmee de medewerkers makkelijk op trefwoord kunnen zoeken in alle akkoorden. Daarmee wordt inzicht verkregen in trends, de verdeling van bepaalde (beleids)onderwerpen over het land en ambities en maatschappelijke opgaven van het collectief aan gemeenten.

Leeswijzer

In deze notitie wordt in hoofdstuk 2 eerst aandacht besteed aan algemeen opvallende punten, daarna over overkoepelende zaken. Tot slot wordt in hoofdstuk 3 per opgave uit het Interbestuurlijk Programma gekeken wat gemeenten daarover hebben afgesproken.

Aanpak en werkwijze

Eind maart 2018 zijn we binnen VNG dit pilotproject gestart. De akkoorden zijn verzameld op een voor alle medewerkers toegankelijke webpagina zodat alle medewerkers enkele akkoorden konden analyseren met behulp van een daarvoor opgesteld format. Veel VNG collega's uit het hele concern hebben dat ook gedaan in de zomerperiode. Alle handmatig ingevulde formats en de complete

Buurwoorden

Een woord wordt altijd gebruikt in een bepaalde context. Deze context is voor een groot deel te halen uit welke woorden er om het betreffende woord heen staan. Door de 4 woorden voor en 4 woorden na het betreffende woord te bekijken kan de context voor een belangrijk deel vastgesteld worden. Deze woorden noemen wij "buurwoorden". Als het zoekwoord vaak voorkomt is het mogelijk om te kijken naar de meest voorkomende buurwoorden. Op die manier is het mogelijk een idee te krijgen van de context waarin een zoekwoord het meest gebruikt wordt.

teksten van de originele akkoorden zijn ingeladen in de textminingtool die hiervoor is ontwikkeld; een tool die op basis van ingegeven zoektermen aangeeft in welke akkoorden deze zoekterm voorkomt, hoe vaak deze voorkomt (per gemeente en in totaal) en welke woorden eromheen staan. Op basis van de eerste versie van de tool hebben alle beleids teams in duidingsessies gekeken wat er op hun gebied aan informatie uit te halen is. Dat blijkt heel waardevol. Zo ontstond er een goed beeld van de ambities van gemeenten. Vervolgens is een team aan de slag gegaan om deze eerste indruk te verzamelen en uit te werken. Daarnaast is

met dit project het concept datagedreven werken binnen de VNG verder op de kaart gezet en ligt er een tool die de medewerkers de komende jaren nog kunnen raadplegen.

Disclaimer

Deze notitie geeft een *indruk* van de feitelijke informatie die uit de coalitieakkoorden te halen is, gebaseerd op een inschatting van de belangrijkste begrippen door VNG-medewerkers. In de coalitieakkoorden staat wat er lokaal, politiek, het meest speelt. Dat is zeker niet alles waar bij gemeenten aan gewerkt wordt. Zaken over uitvoeringstrajecten die al lopen (3D, Omgevingswet, reguliere dienstverlening) komen minder vaak voor. Ongeveer een derde van de akkoorden verwijst naar het vervolg en de verbetering voor de uitvoering van decentralisaties en de voorbereiding op de decentralisaties beschermd wonen en de omgevingswet. De financiële haalbaarheid van de ambities blijkt vaak nog niet aangegeven, omdat deze pas later wordt uitgewerkt. Wel worden duidelijk wensen en ambities omschreven.

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten werkt aan een krachtige lokale overheid. Dat doen we door voor gemeenten relevante vraagstukken en ontwikkelingen te agenderen en door de lokale uitvoering centraal te stellen bij maatschappelijke opgaven. Om dit zo goed mogelijk te kunnen doen voor alle gemeenten, is het noodzakelijk dat wij op de hoogte blijven van de lokale actualiteit en de maatschappelijke opgaven waar gemeenten mee te maken hebben. Dit project is een begin om met behulp van data en data science onze rol als belangenbehartiger van alle gemeenten te optimaliseren.

Data Science Hub van VNG

We beginnen vaak met het creëren van voldoende bewustwording bij gemeenten om (de eerste) stappen te zetten met datagedreven werken. Daarvoor hebben we een Data Awareness Dag ontwikkeld, bestaande uit een zelf ontwikkeld spel en de inzet van De Ethische Data Assistent (DEDA) van de Utrechtse Dataschool. Tijdens zo'n dag zitten verschillende disciplines van een gemeente (data, beleid, uitvoering, management, communicatie, privacy) aan tafel.

Na de awareness volgt het helpen van gemeenten om de juiste stappen te zetten om beter te worden in datagedreven werken en dit meer te integreren in de (werkwijze van de) organisatie. Daarvoor hebben we het Data Science Maturity Model ontwikkeld. Dat geeft richting aan de stappen die gemeenten moeten zetten op het gebied van verandermanagement, organisatie-inrichting en kennis van methoden en technieken rond data.

Dit alles met als doel de publieke waarde van het data gedreven werken centraal te zetten.

Een andere rol is de echte Hub-functie:

- We faciliteren gemeenten bij het doen van data science trajecten. Daarbij gelden een paar spelregels. We zorgen voor een afgerond traject met een kop en een staart, we proberen zo veel mogelijk gemeenten erbij te betrekken, we werken toe naar een concreet resultaat en het liefst bestaat dat uit een daadwerkelijke bijdrage aan een maatschappelijke opgave. Dit jaar hebben we drie ervaringen van gemeenten in het sociaal domein (SES-indicatie, WMO-prognose en financiële Forecast sociaal domein) opgepakt en herbruikbaar gemaakt voor een groep van 25 gemeenten. In 2019 willen we meer doen op het fysiek domein (bijvoorbeeld energietransitie) en schulden.
- We faciliteren in het delen van kennis en ervaringen met data science door alle data science projecten te verzamelen die daadwerkelijk een bijdrage leveren aan een maatschappelijke opgave (of dat in elk geval beogen). Daarbij leggen we vast voor welke opgave dit een oplossing is, welke datasets je nodig hebt, welk algoritme je gebruikt, een heldere instructie en bij voorkeur een dummy dataset om er mee aan de slag te gaan.
- We faciliteren met behulp van methoden en technieken het datagedreven werken binnen de Willemshof. Het traject met de coalitieakkoorden is daarvan een goed voorbeeld.
- We faciliteren het ontsluiten en beschikbaar maken van data door afspraken te maken met leveranciers van data, systemen op te zetten voor gevirtualiseerde toegang tot bronhouders van data en daarmee een bijdrage te leveren aan de data-architectuur van de Common Ground.

Meer weten of ook met de gemeente aan de slag met data science?

Kijk op: <https://www.vngrealisatie.nl/datasciencehub>

2 Algemene punten

Er worden veel verschillende omschrijvingen voor het bereikte akkoord gebruikt, zoals coalitieakkoord, coalitieakkoord op hoofdlijnen, onderhandelingsakkoord, bestuursakkoord, kernakkoord, maar ook coalitie programma, raadsprogramma en samenlevingsprogramma. Heel duidelijk is de trend dat gezocht wordt naar draagvlak voor de plannen. Meer dan de helft van de akkoorden zoekt naar brede samenwerking. Veel gemeenten geven aan “geen volledig dichtgetimmerd akkoord” te hebben “zodat er voldoende ruimte blijft”. Sittard-Geleen stelt: ‘het akkoord is een levend document: zowel bij de uitwerking als op basis van hun eigen initiatieven gaan wij in gesprek met inwoners, partners en betrokken partijen over de verdere invulling en uitvoering van ons beleid.’

Verschillende typen akkoorden

Coalitieakkoorden zijn vormvrij. Wanneer we kijken naar het type akkoord zijn deze grofweg in te delen in drie typen: coalitieakkoord (een akkoord waarin afspraken staan die binnen het college van B&W zijn gemaakt), raadsbreed akkoord (ook input uit, ondersteund en mogelijk vastgesteld door andere raadsfracties) en maatschappelijk of samenlevingsakkoord (een akkoord dat tot stand komt met de inbreng van de samenleving in al haar geledingen). Dit laatste akkoord kan ook worden onderscheiden naar een akkoord waar de voltallige raad aan meedoet of een akkoord waar alleen de coalitie aan meedoet.

Indicatie van aantallen akkoorden naar type

Bij de 336 akkoorden zijn er

- 274 coalitieakkoorden/coalitieprogramma's, waarvan:
 - 154 collegeakkoorden/coalitieakkoorden
 - 120 coalitieakkoorden “op hoofdlijnen” en gericht op brede samenwerking
- 45 raadsakkoorden
- 15 maatschappelijke of samenlevingsakkoorden

Van 2 akkoorden bleek niet goed aan te geven om welk type akkoord het gaat. Dat komt of omdat het gaat een bijzonder format of omdat het uit het beschikbare document niet af te leiden bleek.

We zien in de teksten terug dat veel gemeenten er van doordrongen zijn dat maatschappelijke problemen niet alleen door gemeenten kunnen worden opgelost, maar dat een gemeente wel richting kan geven, visies neerlegt en kaders stelt. Er zijn ook gemeenten die een ‘midterm review’ aangeven, bijvoorbeeld Raalte; ‘voorgesteld wordt een tussenstand op te nemen van het roalter akkoord halverwege deze bestuursperiode, waarbij de samenleving ook actief wordt betrokken.’ Die wens om in te kunnen spelen op de actualiteit en ruimte te bieden voor afwegingen is in de akkoorden van Roosendaal, Hoorn, Olst Wijhe en Oldambt vertaald in het uitdrukkelijk niet opnemen van een financiële paragraaf of financieel kader. Oldambt legt daarin ook een link met het IBP en de klimaatdoelstellingen: ‘gezien de huidige onzekere financiële vooruitzichten achten we het vrijwel onmogelijk om gewenste voorstellen financieel vast te leggen in dit akkoord.’

In veel akkoorden is een voorbehoud opgenomen ten aanzien van financiering, concretisering en nadere uitwerking in een collegeakkoord, raadsakkoord of (college)werkprogramma. Pas op dat moment wordt zichtbaar welke ambities gerealiseerd gaan worden.

In 45 akkoorden is een financiële onderbouwing aangegeven in een financiële paragraaf of financieel hoofdstuk. Kampen geeft aan dat ‘de ambities in het coalitieakkoord zijn doorgerekend, zodat wij in beeld hebben wat zij kosten.’ Berkelland geeft financiële kaders aan om de gemeenteraad ruimte te geven voor een eigen agenda.

In elk geval vier gemeenten geven aan dat het juist vanwege het open karakter van het akkoord niet mogelijk of niet gewenst is een financieel kader mee te geven. Bijvoorbeeld Hoorn: ‘het open karakter van dit akkoord maakt dat de financiën op veel onderwerpen nog niet concreet geduid kunnen worden’ en Olst-Wijhe: ‘wij hebben aan het akkoord in hoofdlijnen geen financiële paragraaf verbonden, omdat wij van mening zijn, dat de financiële vertaalslag het best kan plaatsvinden in het

college uitvoeringsprogramma en de aansluiting daarvan op de bestaande planning- en controlcyclus.'

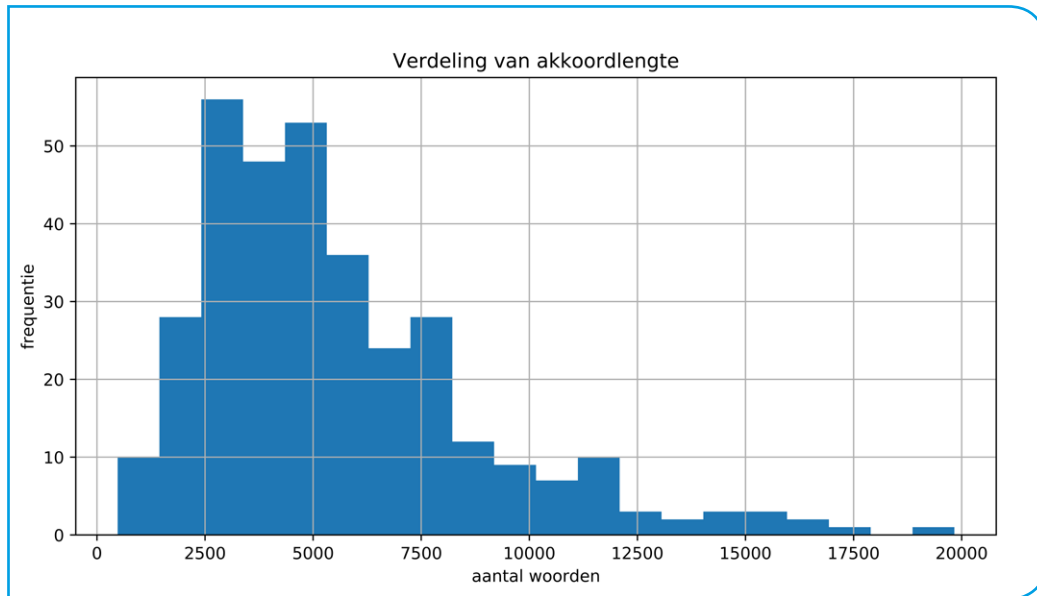
Het woord "akkoord" komt buitengewoon veel voor:

Lengte van het akkoord

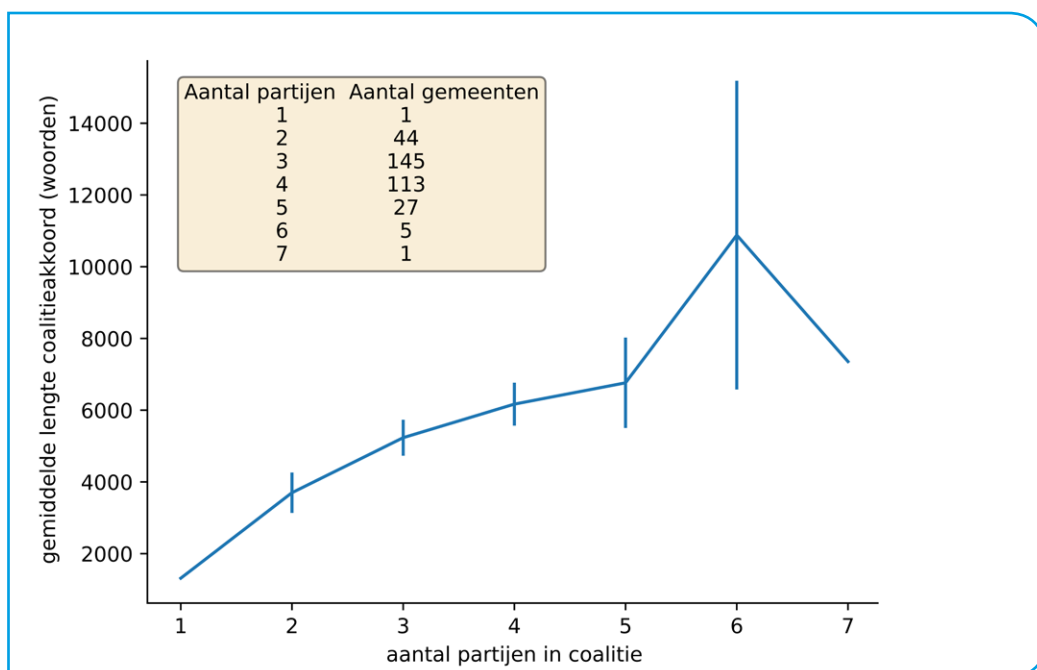
Voor elk van de beschikbare akkoorden is het aantal woorden geteld.

Maximum aantal woorden	's-Gravenhage	19.832
Minimum aantal woorden	Oirschot	477
Mediaan	Dronten	4.917

De meeste gemeenten proberen het aantal woorden te beperken. Met eenderde van de akkoorden "op hoofdlijnen" valt de verdeling in bovenstaand plaatje mee.

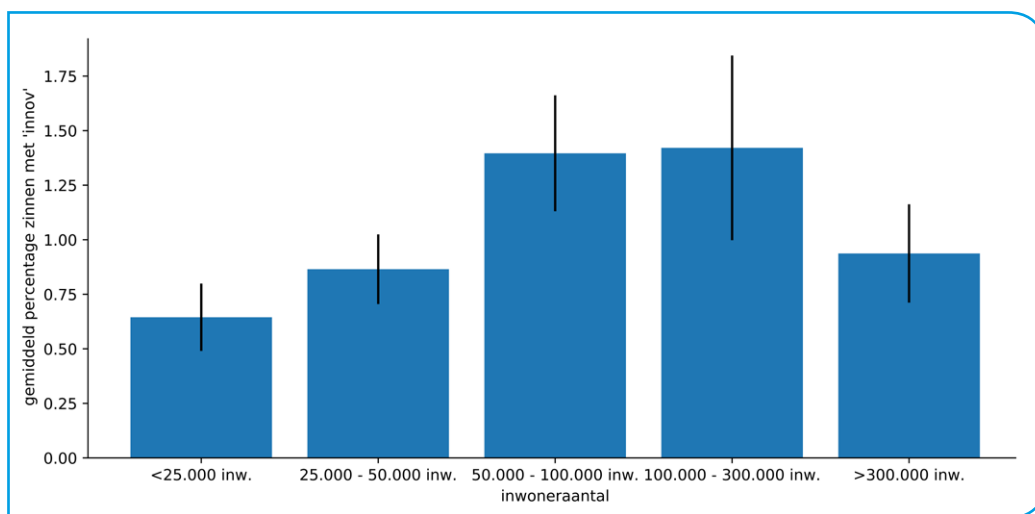
Het is feitelijk te zien dat hoe meer partijen deelnemen aan een coalitie, hoe meer woorden nodig zijn:

(bron voor het aantal partijen in de coalitie: <https://www.wethoudersvereniging.nl/wethouderskaart>)

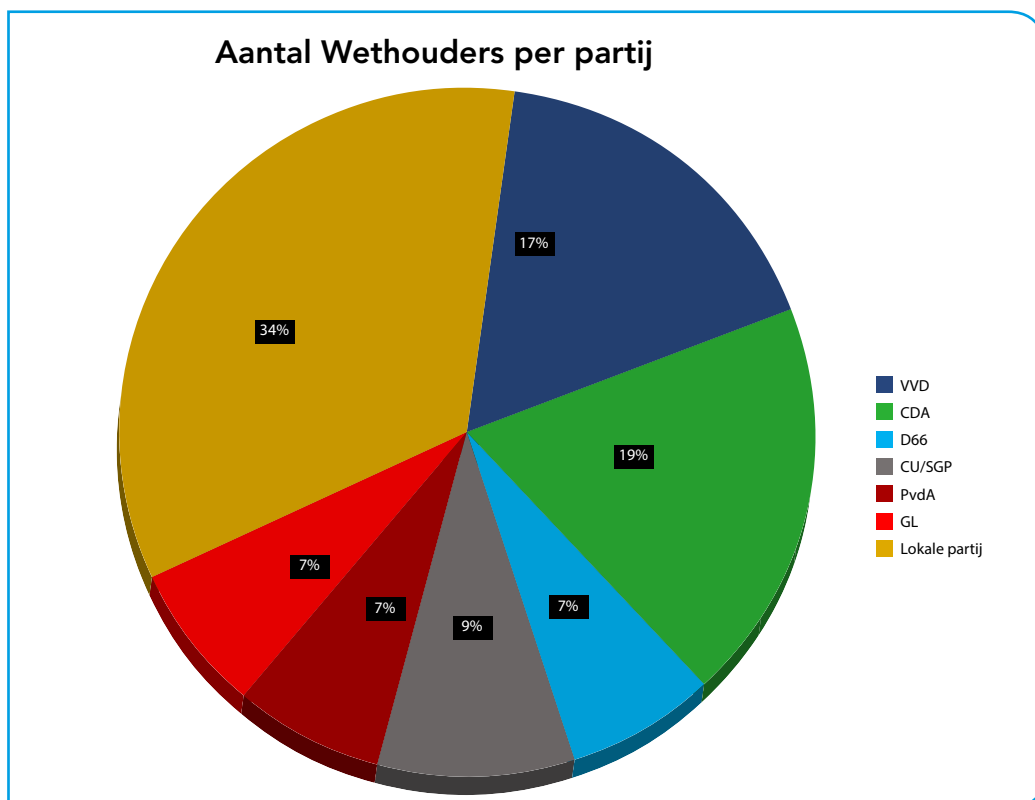
Innovatie

Uit de akkoorden blijkt dat kleinere gemeenten (<50.000 inwoners) relatief minder zinnen aan innovatie wijden dan de andere gemeenten. Opvallend is dat de grote gemeenten (> 300.000 inwoners) relatief minder zinnen met 'innovatie' in hun akkoord hebben staan dan gemeenten met 50.000 – 100.000 en 100.000 – 300.000 inwoners.

Politieke samenstelling

Als we het totaal alle benoemde wethouders op hun politieke kleur weergeven, geeft ons dat het volgende beeld:

2.1 Informatiesamenleving en data

Het woord informatiesamenleving komt voor in 11 akkoorden, waarbij aandacht is voor de ontwikkeling hiervan en de kansen en bedreigingen voor de inwoners. Ongeveer 20% van de gemeenten besteedt aandacht aan data en de kansen die gebruik van data biedt voor efficiënter werken en

betere dienstverlening, maar ook databeveiliging, data-analyse en datagedreven sturing komen aan bod. Digitalisering van de dienstverlening, digitale bereikbaarheid en digitale vaardigheden komen bij meer dan driekwart van de gemeenten voor. Er is in de akkoorden die spreken over digitalisering ook aandacht voor mensen die minder digivaardig zijn en aandacht voor persoonlijk contact. Er zijn 5 gemeenten die expliciet het woord datalek en het risico daarvan noemen. Privacy wordt als zelfstandig woord in 100 gemeenten genoemd. Privacy blijkt dan ook om informatiebeveiliging, informatieveiligheid en veranderende wet- en regelgeving te gaan.

“Digitale meningspeilingen gebruiken we om bewoners bij besluitvorming te betrekken. Citylab010 stimuleert innovatie. Het budget van € 3 miljoen wordt integraal ingezet op allerlei (beleids)terreinen. Co-financiering blijft daarvoor de voorwaarde. Het stadsbestuur stelt het kader vast, een stadsjury beoordeelt de aanvragen. Ook gaan we actief op zoek naar meer partners om meer financiën voor initiatieven uit de markt te halen.”

Gemeente Rotterdam

2.2 Omgevingswet

Van de gemeenten heeft 75% in hun akkoord iets opgenomen over de Omgevingswet. Er is voornamelijk aandacht voor het kerninstrument Omgevingsvisie. Andere kerninstrumenten komen minder vaak aan bod in de akkoorden. Er is veel aandacht voor de geest van de wet: integraliteit, participatie, maatwerk, andere denk- en werkwijze en de veranderende rol van de overheid. Het Digitaal Stelsel Omgevingswet wordt slechts beperkt genoemd in de akkoorden.

“Een omgevingsvisie heeft betrekking op alle terreinen van de fysieke leefomgeving en gaat onder andere in op de samenhang tussen ruimte, water, milieu, natuur, landschap, verkeer en vervoer, infrastructuur en cultureel erfgoed.”

Gemeente Zeewolde

“Met een omgevingsvisie kunnen we bedrijven en inwoners in de nieuwe gemeente optimaal faciliteren.”

Gemeente Delfzijl

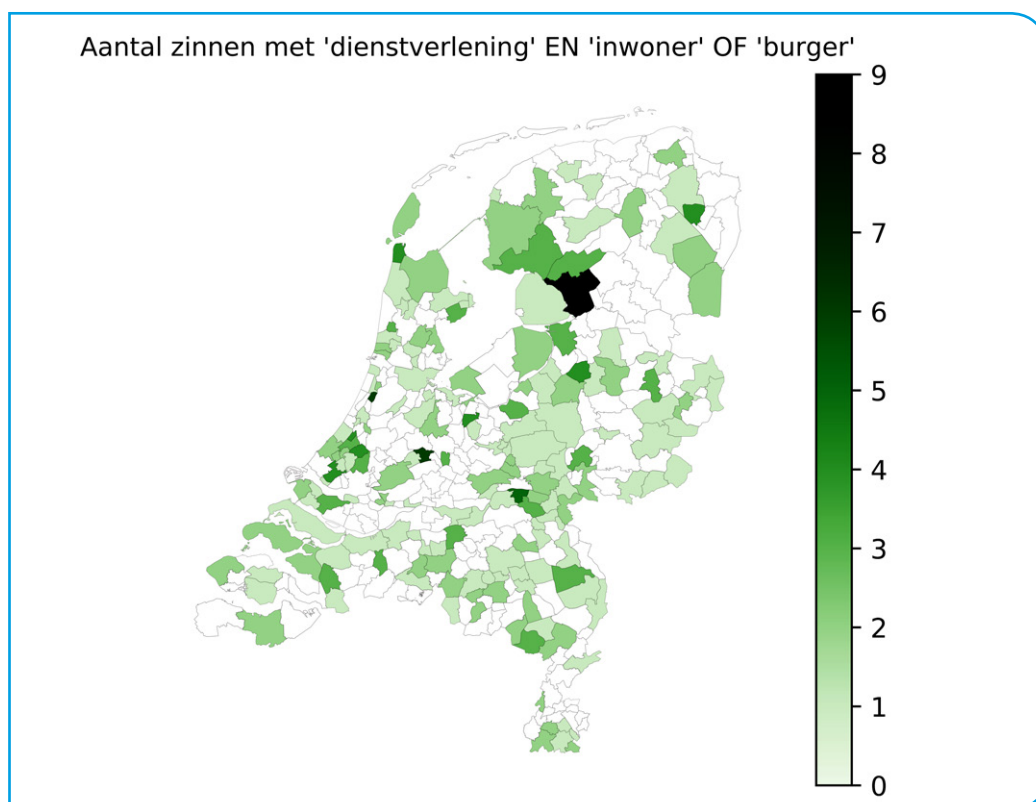
2.3 Dienstverlening

Bij ruim 85% van de gemeenten wordt er aandacht besteed aan dienstverlening. Dienstverlening moet persoonlijk, mensgericht en toegankelijk zijn, maar tegelijkertijd ook steeds meer digitaal.

Zoekopdracht	Aantal akkoorden
'dienstverlening'	288 (86,5%)
'dienstverlening' EN 'digita'	119 (35%)
'dienstverlening' EN ('inwoner' OF 'burger')	175 (52%)
'dienstverlening' EN ('ondernem' OF 'bedrijf')	151 (45%)

Het woord 'dienstverlening' komt in de meeste akkoorden voor (86,5 %). Dit is niet verrassend omdat het een breed begrip is. Woorden die rondom 'dienstverlening' worden gebruikt: inwoners, digitale, gemeente, gemeentelijke, verbeteren, ondernemers, goede, organisatie, communicatie, kwaliteit. Om te proberen de context waarin 'dienstverlening' voorkomt beter te duiden, zijn er preciezere zoekopdrachten uitgevoerd naar digitale dienstverlening, de relatie met inwoner/burger en de relatie met ondernemers en bedrijven. Wanneer we kijken of ook communicatie gelinkt wordt met dienstverlening, dan gebeurt dat in 64 akkoorden. Harderwijk: *'nu is het tijd voor een verbetering van de dienstverlening voor onze inwoners, voor mensen met zorgen en problemen.'* En *'onze belangrijkste opgave is, samen met onze uitvoeringpartners, om in de dienstverlening aan onze klanten, de mensen centraal te zetten.'*

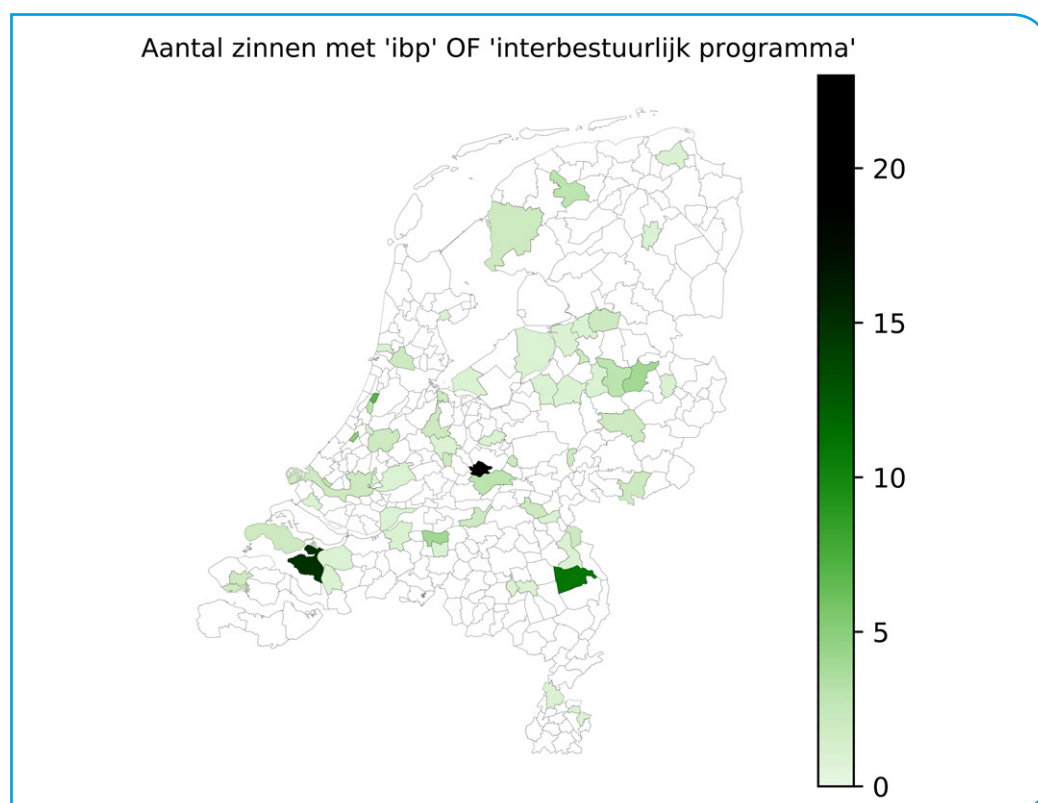
In een aantal akkoorden (36) met 'dienstverlening' en 'digita' wordt in dezelfde zin benadrukt dat dienstverlening persoonlijk of voor iedereen beschikbaar moet zijn. In Opsterland: *"onze dienstverlening verloopt voor 80% digitaal, waarbij persoonlijk contact mogelijk blijft."* In Harlingen: *"het aantal digitale producten van het klantencontactcentrum moet verder worden vergroot, zonder daarbij in te boeten op de dienstverlening aan digitaal minder vaardige burgers."* En in Coevorden: *"hierbij past ook dat onze gemeentelijke informatie en dienstverlening zo goed mogelijk toegankelijk is voor iedereen, of je nu digitaal handig bent of (nog) niet."* Daarbij geeft Amersfoort aan: *"de menselijke maat in de dienstverlening blijft de norm."*

Opvallend aan het bovenstaande kaartje is dat de akkoorden van noordoostelijke gemeenten meer zinnen bevatten met 'dienstverlening' en 'inwoner' of 'burger'.

3 Thema's Interbestuurlijk Programma

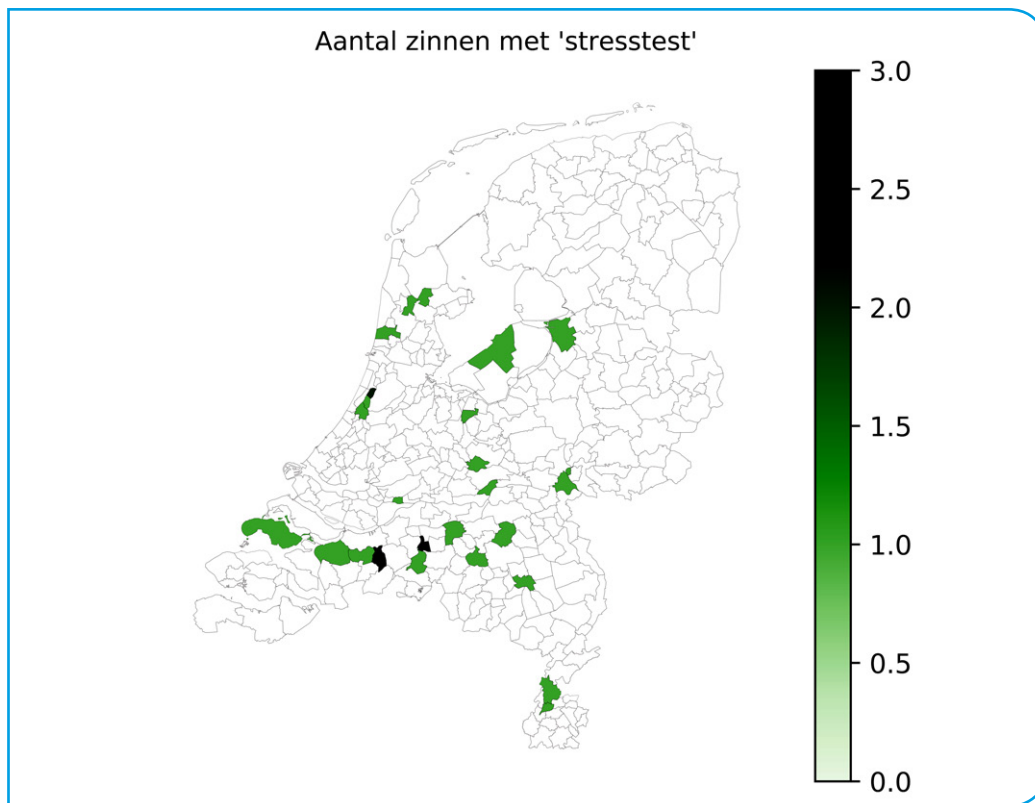
In het Interbestuurlijk Programma zijn over tien maatschappelijke opgaven afspraken gemaakt met Rijk, provincies en waterschappen. In dit hoofdstuk wordt per opgave bekeken wat gemeenten erover zeggen in hun akkoorden. Het IBP zelf wordt in 61 akkoorden genoemd. Een aantal gemeenten hoopt dat er budget vanuit het IBP voor de opgaven beschikbaar komt.

3.1 Samen aan de slag voor het klimaat

Klimaatadaptatie, wateroverlast of hittestress komt terug in 152 akkoorden. Twaalf gemeenten geven ook aandacht aan bodemdaling. Daarbij is in veel gevallen ook aandacht voor koppeling aan andere opgaven zoals de energietransitie en verstedelijking. Ook de samenwerking met Waterschappen krijgt veel aandacht. 144 gemeenten hebben ook het doen van een stresstest als ambitie opgenomen. 138 gemeenten noemen de gevolgen van klimaatverandering en de noodzaak van het omgaan met klimaatverandering. Behoeftte aan kennis en bewustzijn hierover wordt vaak genoemd. 24 gemeenten hebben "hoge ambities" bij klimaatneutraal.

In de meeste akkoorden worden termen als 'klimaatneutraal', 'energietransitie' en 'aardgasvrij' als ambitie benoemd. CO₂ komt voor in 79 akkoorden, als CO₂ vrij, CO₂ verminderen of CO₂ (prestatie) ladder.

Duurzaamheid

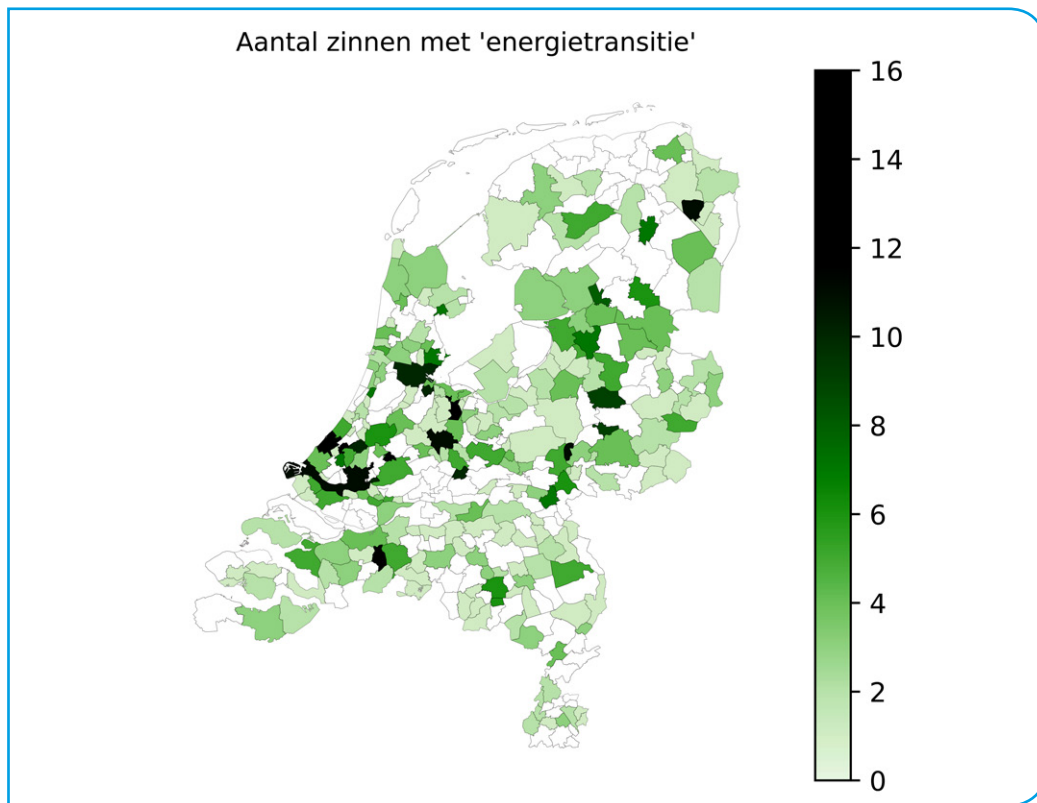
Duurzaamheid wordt gekoppeld aan energie(transitie), economie(/bedrijven), woningen (bouwen) en milieu. Opvallend:

- Delfzijl en Loppersum gaan duurzame huisvesting realiseren vanwege de aardbevingen
- Loppersum gaat overwegen duurzaam te beveiligen
- 139 gemeenten stellen iets als subsidies en/of leningen beschikbaar om verduurzaming te bevorderen
- Stadskanaal: 'duurzaam betekent voor ons dat we een goede balans zoeken tussen ecologische, economische, technologische en sociale belangen.'
- Achtkarspelen: 'in 2018 stellen we een visie duurzaamheid op, gebaseerd op de drie pijlers: klimaatadaptatie, energietransitie en circulaire economie.'
- Vlieland: 'CO₂-neutraal zijn in 2020'
- Assen: 'wil in 2050 klimaatneutraal zijn en in 2020 14% duurzame energie opwekken.'

Als we kijken naar hoeveel er geschreven wordt over duurzaamheid verschilt dat nogal. Er zijn 20 gemeenten waar minder dan 500 tekens besteed worden aan het omschrijven van ambities rondom duurzaamheid, 46 waar er tussen de 500 en 1000 tekens gebruikt worden, 52 tussen de 1.000 en 1.500, 55 tussen de 1.500 en 2.000 tekens, 113 tussen de 2.000 en 4.000 en 47 meer dan 4.000. Rheden is de gemeente waar het meeste opgeschreven wordt rondom duurzaamheid.

Energietransitie

In 223 akkoorden wordt in het kader van duurzaamheid en beperken van het energieverbruik, aandacht besteed aan energietransitie. Op een kaartje is goed te zien dat hier in de stedelijke gebieden meer aandacht voor is. Het woord energietransitie is het vaakst in het akkoord opgenomen in Gouda en Etten-Leur (beide 16 keer), 14 keer in Den Haag, Hilversum 12 keer, Rotterdam en Utrecht 11 keer en in Amsterdam en Zoetermeer 10 keer. Het minste (namelijk 0 keer) in 113 gemeenten.

Gasloos

Platform 31: "In vrijwel alle gemeentelijke nieuwbouwprogramma's worden gasvrij, energieneutraal en nul-op-de-meter als uitgangspunten benoemd."

Gasvrij:

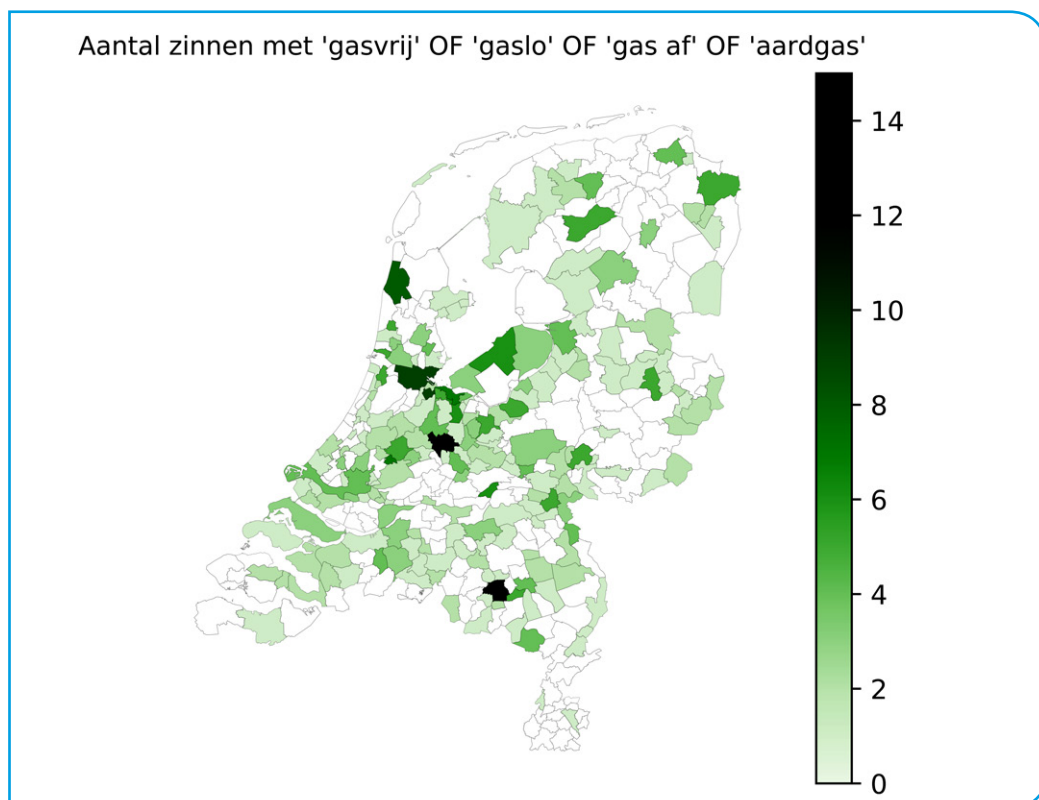
Er zijn 199 (59%) akkoorden met zinnen met **'gasvrij' OF 'gaslo' OF 'gas af' OF 'aardgas'**.

Buurwoorden: 'woningen', 'bouwen', 'nieuwe', 'bestaande', 'energieneutraal', 'af', 'nieuwbouw', 'gemeente', 'wijken', 'aardgas', 'gas', 'wonen', 'duurzame', 'gebouwd', 'energie', 'stimuleren', 'inwoners', 'uitgangspunt', 'duurzaam', 'gaan'.

In 195 gevallen wordt de ambitie om gasvrij te bouwen uitgesproken. In Soest: 'aardgasvrij: grote stappen vragen planmatige aanpak', 'net zoals in de rest van Nederland, zullen we in Soest in deze raadsperiode grote stappen moeten zetten naar aardgasvrij', 'nieuwe woningen worden vanaf 1 juli 2018 aardgasvrij gebouwd.' Dronten: 'alles wat we vanaf nu nieuw bouwen is energieneutraal (dus gasvrij).' En Zaanstad: 'per 1 juli is gasloos bouwen verplicht bij nieuwbouw', 'daarbij zetten wij in op het gasloos maken en isoleren van woningen als ook het stimuleren van de aanschaf van zonnepanelen', '- wij werken volgens het warmteplan om meer woningen en bedrijven van het gas af te halen.'

"We maken met de stad Stadsakkoorden voor opgaven zoals 'Utrecht gasloos'."

Gemeente Utrecht

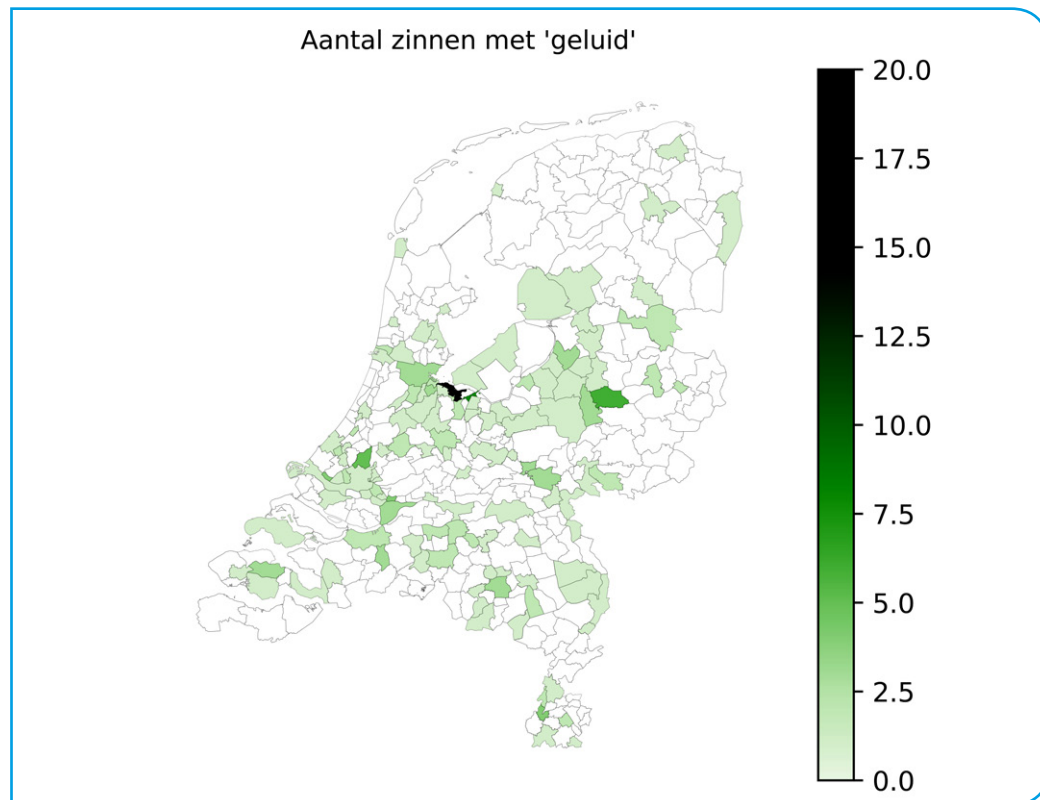

Geluid

Geluid in de context van geluidsoverlast komt aan bod in veel coalitieakkoorden. In 121 (36%) akkoorden komt het woord geluid voor. Buurwoorden geluid: fijnstof, maatregelen, langs, overlast, inwoners, niet, luchtkwaliteit, aandacht, verkeer. In 99 (29%) akkoorden gaat het daadwerkelijk over geluidsoverlast. Geluidsoverlast wordt in de volgende contexten genoemd:

- Autoverkeer: 44 akkoorden (13%)
- Algemeen: 37 akkoorden (11%)
- Vliegverkeer: 20 akkoorden (6%)
- Evenementen: 11 akkoorden (3,5%)
- Spoor: 6 akkoorden (2%)

In het akkoord van de gemeente Gooise Meren wordt geluidsoverlast erg vaak (20 zinnen) besproken. "we weren zwaar vrachtverkeer door onze gemeente, we maken de historische kernen Muiden en Naarden-vesting autoluw, kiezen voor beplanting die fijnstof absorbeert, passen geluidsarme wegverharding toe en vergroenen onze gemeente" en "de gevolgen van bijvoorbeeld geluidsoverlast zijn ernstig (slaapverstoring, oververmoeidheid, lichamelijke klachten)." Gooise Meren is ook zeer donker te zien in onderstaand kaartje. Rijswijk wil met sensoren de geluidskwaliteit meten in het kader van 'smart-city'. Deventer: "wij zetten de tot nu toe gevoerde lijn voort, waarbij we inzetten op het beperken van de geluidshinder voor onze inwoners", "speciaal aandachtspunt is de mogelijke geluidshinder vanwege vliegverkeer door Lelystad airport".

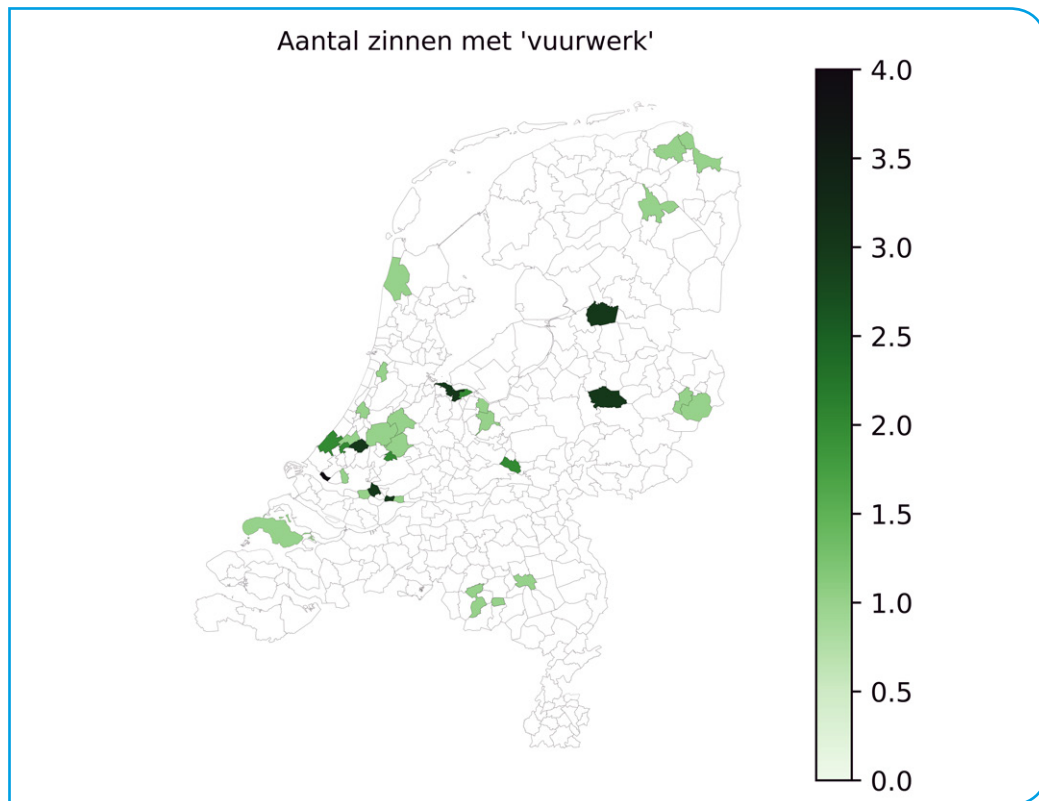

Circulaire economie en Afval

Afval is in 80% van de akkoorden een thema. Daarbij gaat het over circulaire economie, afvalscheiding, afval als grondstof, recycling/kringloop en hergebruik. Ook de afvalstoffenheffing komt voor. De kostendekkendheid van de tarieven voor afval wordt daarbij aangegeven.

Vuurwerk

In een aantal (32) akkoorden komt de term '**vuurwerk**' voor. Buurwoorden 'vuurwerk': zones, afsteken, inwoners, verbod, mogelijkheden, overlast, jaarwisseling, vuurwerk, gaan, organiseren. In 16 van deze akkoorden gaat het over vuurwerkvrije zones. Papendrecht: "onze ambitie is minder overlast van vuurwerk", "daarom breiden wij de vuurwerkvrije zones uit." En Teylingen: "we breiden de vuurwerkvrije zones uit op aanvraag van, en in overleg met, inwoners." In de zinnen met 'vuurwerk' bespreken Deventer, Hengelo, Huizen, 's-Gravenhage, Maassluis en Gooise Meren vuurwerkshows om als oplossing voor het terugdringen van de overlast van vuurwerk.

3.2 Toekomstbestendig wonen

De vraag naar woningen is sterk toegenomen. Er zijn woningen nodig die betaalbaar zijn, duurzaam en van goede kwaliteit. Binnen het land zijn er grote regionale verschillen in de woningbehoefte. Omdat er sprake is van krimpgebieden en van schaarstegebieden, is toekomstbestendig wonen maatwerk.

Sociale woningbouw

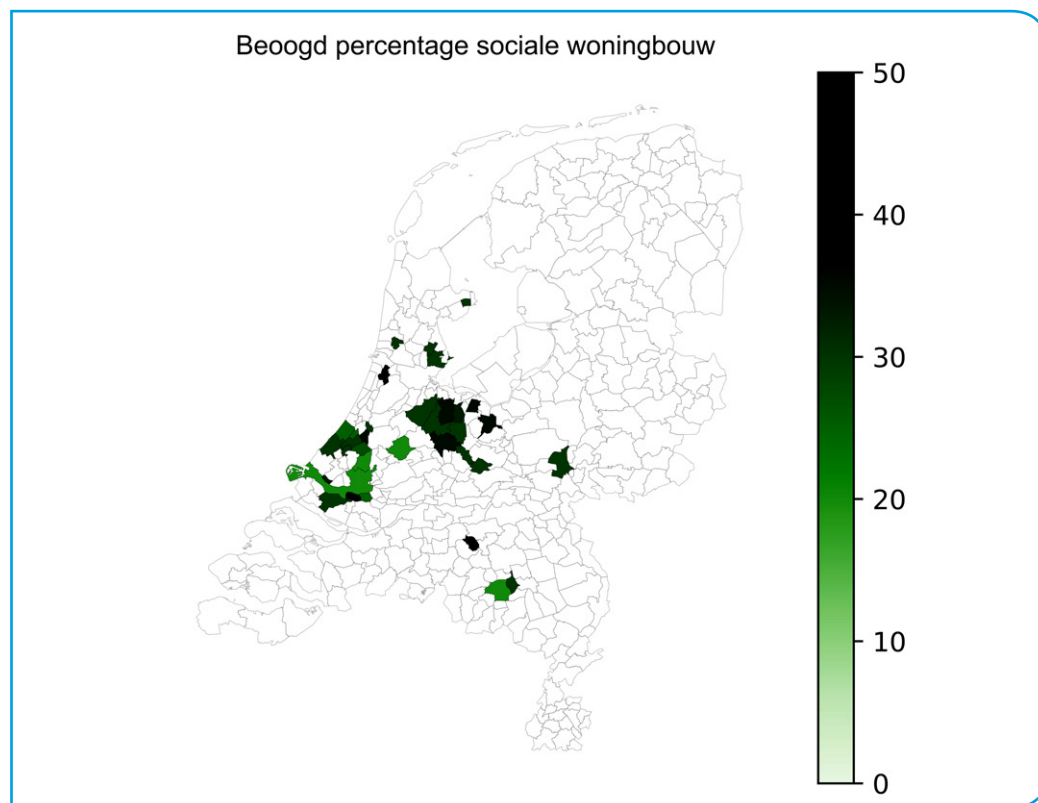
Tien procent van de gemeenten heeft een streefpercentage in het akkoord opgenomen voor sociale woningbouw in nieuwbouwprojecten. Dat percentage varieert van 20% tot 40%. Deze gemeenten liggen voornamelijk in de provincies Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Holland.

Als we het gewenste percentage 'sociaal in de nieuwbouw' vergelijken met de huidige situatie in de voorraad, blijkt dat 6 gemeenten door nieuwbouw streven naar verkleining van het aandeel sociaal. Met name Rotterdam (met een geplande afname van 24%: de huidige voorraad bevat 44% sociale huur; het collegeprogramma gaat uit van 20% sociale huur in de nieuwbouw) en Eindhoven (geplande afname van 17% sociale huurwoningen) springen eruit. Twaalf gemeenten kiezen een percentage dat ongeveer gelijk is aan dat in de huidige voorraad. Vijftien gemeenten willen het aandeel sociaal door nieuwbouw verhogen. Zoeterwoude, Wijdmeren en Albrandswaard vallen op met een toename van 15-17% ten opzichte van de huidige voorraad. Van de gemeenten met een streefpercentage sociaal, hebben vier gemeenten ook streefpercentages voor middelduur en/of duur vastgelegd.

In iets meer dan 20% van de gemeenten is er aandacht voor de huisvesting van statushouders. Vanwege de beschikbaarheid van 'voldoende woningen voor iedereen' wordt ook het verband

gelegd met de toewijzingssystematiek. Oosterhout: "daarbij past ook de vraag hoe het huidige systeem van toewijzing in de sociale-huursector ('klik voor wonen') uitpakt voor onze eigen inwoners."

Het onderstaande kaartje geeft een overzicht van beoogde percentages sociale woningbouw in de zoekresultaten. Opvallend is dat de gevonden verdelingen voornamelijk van gemeenten in het zuidwesten zijn.

Verdeling bouwprogramma

In de analyse van de coalitieakkoorden door Platform 31 wordt het volgende gezegd over de verdeling van het bouwprogramma:

"Slechts enkele gemeenten doen uitspraken over het percentage sociale huur in de totale nieuwbouw. In de beginjaren van deze eeuw was dit een vrijwel vaste formule. In vier van de 25 geanalyseerde coalitieakkoorden staat een beoogde verdeling van het nieuwbouwprogramma, namelijk in die van Leiden, Lelystad en Den Haag (met dertig procent sociaal, zeventig procent overig) en Eindhoven (twintig procent sociaal)."

De zoekopdrachten **'bouw' EN 'verdel'** en **'socia' EN ('%' OF 'percentage' OF 'procent')** leveren 33 gemeenten op die een percentage sociale bouw beogen binnen het nieuwbouwprogramma. In de 33 gemeenten varieert het aandeel sociaal tussen de 20% en 40%. Het gemiddelde percentage sociaal is 30,09%.

- De gemeenten Rotterdam, Eindhoven, Lansingerland en Bodegraven-Reeuwijk noemen een beoogd percentage van 20%.
- Haarlem, Albrandswaard en Vught noemen een percentage van 40%
- 26 gemeenten noemen een percentage tussen de 25% en 35%, waarvan 15 precies 30%.

Duurzaam wonen

In 133 van de 336 gemeenten is er aandacht voor 'toekomstbestendig', 'duurzaam' of 'energieneutraal' wonen. Daarbij wordt er vaak gesproken over integrale en samenhangende aanpak. Toekomstbestendig wonen wordt door de gemeenten als duurzaam, gezond en veilig wonen gezien. Ook worden leefbaarheid en vitale buurten gekoppeld aan toekomstbestendig wonen. Niet alleen de grote steden, maar ook de kleinere gemeenten hebben 'duurzaam wonen' als ambitie

opgenomen in het akkoord. Wonen in combinatie met zorg wordt als integraal onderdeel benoemd. Algemene vraagstukken zoals de arbeidsmarkt, circulaire economie, bereikbaarheid, verkeer en vervoer worden in sommige coalitieakkoorden gekoppeld aan de woonopgave, in relatie tot duurzaamheid. Veel gemeenten geven aan dat het onwenselijk is om te bouwen in het buitengebied, slechts enkele halen dit aan als alternatief als er binnenstedelijk niet meer kan worden bijgebouwd.

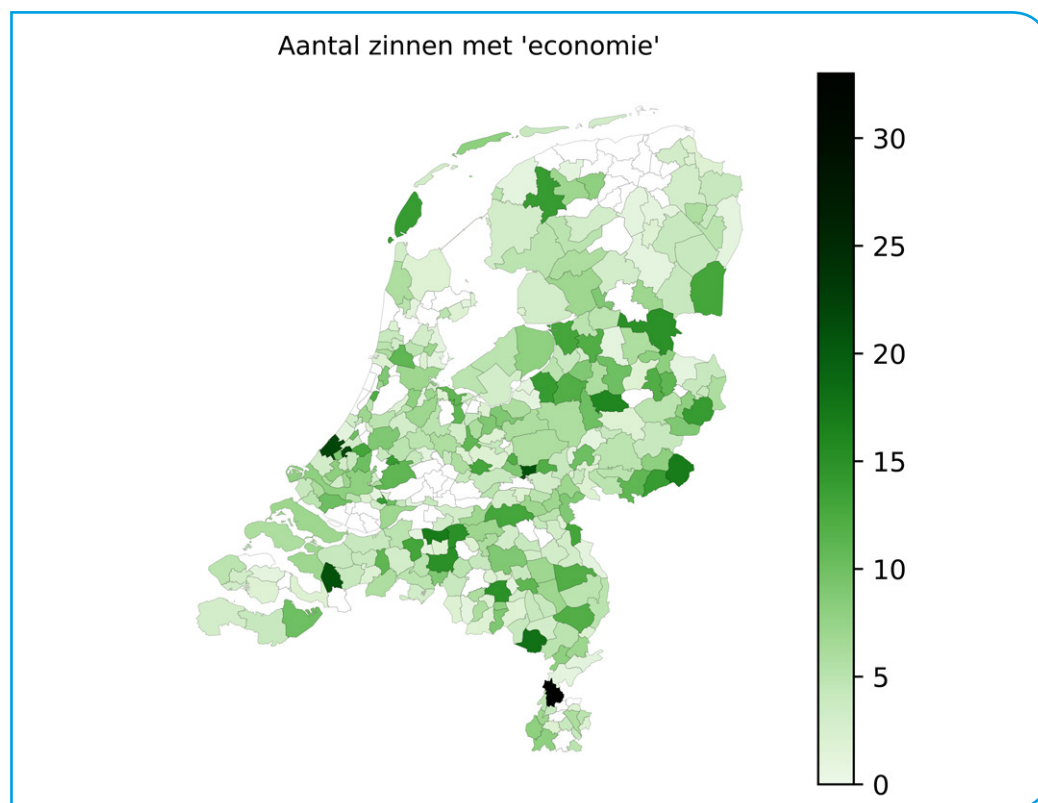
Woningcorporaties

De woorden 'woning', 'wonen' en 'corporatie' komen in alle 336 coalitieakkoorden meerdere keren voor. In 195 gemeenten wordt de rol van woningcorporaties essentieel geacht voor het oplossen van de problemen in de woningvoorraad, aantallen en verdeling, daarbij wordt regelmatig verwezen naar de eenzijdige opbouw van veel wijken. Daarnaast blijkt de rol van woningcorporaties bij zorg (verwarde personen, multiprobleemgezinnen, ouderen). 121 gemeenten zijn voornemens prestatieafspraken met de corporaties te maken om het gewenste volkshuisvestingsbeleid te realiseren.

3.3 Regionale economie als versneller

In 216 gemeenten regionale samenwerking als belangrijk thema genoemd. Inzoomend op economie is daar terug te zien dat daarvan 45 gemeenten 'regionaal' koppelt aan 'economie'. Andere koppelingen die ook worden gelegd zijn: regionale samenwerking, veiligheid, duurzaamheid, vervoer (fiets en openbaar), toerisme, vestigingsklimaat en visie.

De koppeling tussen regionaal, economie en versnellen leidt tot 24 zinnen, in 14 akkoorden, waarvan een gedeelte gaat over versnelde aanpak van klimaatopgaven in regionaal verband, versnellen van een groot economische belangrijk project, de rest (8 gemeenten) gaat over regionale economie als versneller.

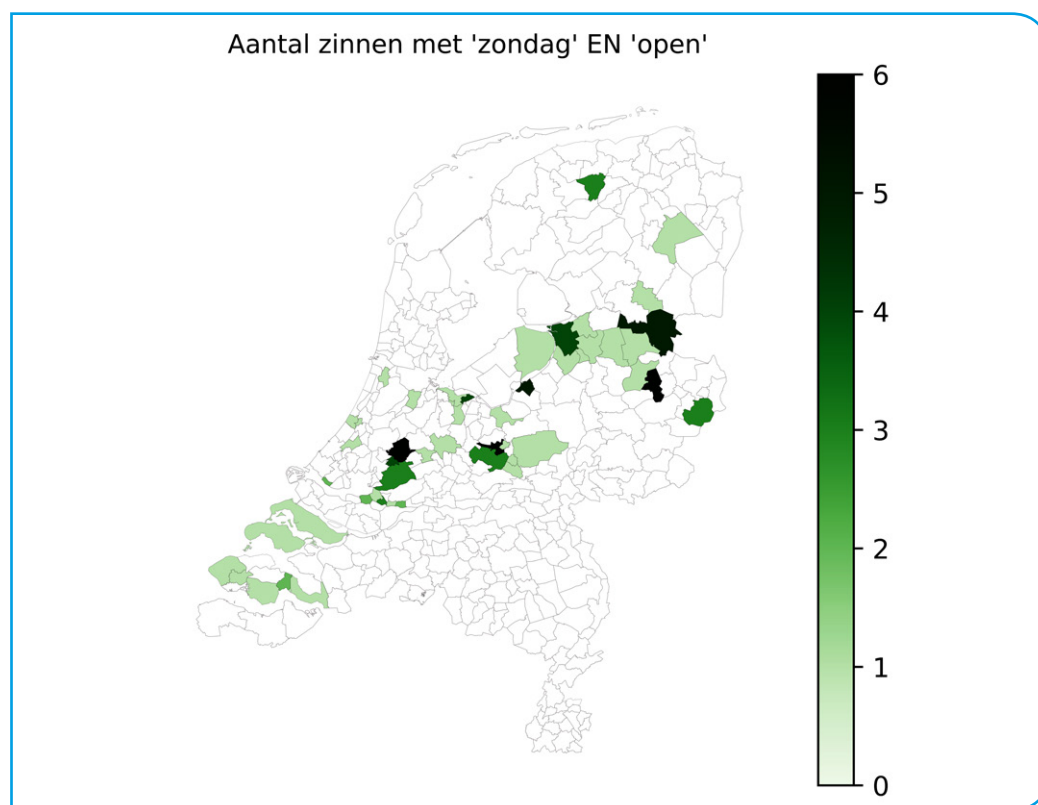
Economie wordt in vrijwel alle akkoorden genoemd. In absolute aantallen besteden Eindhoven, Nijmegen, Den Haag, Leeuwarden en Bergen op Zoom hier het meeste aandacht aan. Economische groei wordt meestal niet als een opzichzelfstaande waarde gezien. Eindhoven stelt bijvoorbeeld "daarmee zijn Brainport en economische groei geen doel op zich, maar staan zij ten dienste van het welzijn en de welvaart van onze samenleving" en "duurzaamheid willen we nadrukkelijk verbinden

aan economische bedrijvigheid en werkgelegenheid in onze stad en regio.”

Rijksbeleid, bijvoorbeeld via regio-enveloppen (7 gemeenten), regiodeals (13 gemeenten) of topsectorenbeleid (6 gemeenten) komt niet veel aan bod. Meer regionaal-economische zaken als arbeidsmarktregio (15 gemeenten), verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt (14 gemeenten) en triple- (of quadruple-) helixsamenwerking (20 gemeenten) komen iets vaker voor. Hierbij gaat het zowel om een meer sociale als ‘harde’ benadering. Sittard-Geleen gaat “in de triple helix in gesprek met onderwijsinstellingen en bedrijfsleven over de afstemming van leerlijnen op de behoefte in de arbeidsmarkt.” En in Geldrop-Mierlo kiest de coalitie voor “een triple helix model waarin overheid, ondernemers en onderwijs krachtige en innovatieve kennisontwikkeling mogelijk maakt.”

Meer lokale onderwerpen komen meer aan bod. Zo noemen Hengelo, Dordrecht, Rotterdam, Schiedam en Roermond ‘wijkeconomie’ als belangrijk uitgangspunt. 114 gemeenten noemen industrie, in termen als (maak)industrie, kleinschalige industrie, 27 keer wordt industrieterrein genoemd. Detailhandel komt voor in 93 gemeenten. Het gaat dan vaak om openingstijden, maar veel gemeenten hebben ook afspraken gemaakt over een detailhandelsstructuurvisie. Volgens Hendrik-Ido-Ambacht is dit bijvoorbeeld nodig voor de “toekomstbestendigheid van de detailhandel.”

Bij economie wordt ook de 24-uurseconomie genoemd, met de discussie over de winkels die op zondag wel of niet open mogen zijn:

3.4 Naar een vitaal platteland

Een kwart van de gemeenten besteedt aandacht aan het platteland en dan voornamelijk aan het vitaal maken of houden daarvan. Leefbare kernen, goede bereikbaarheid en voorzieningen worden genoemd als voorwaarden voor een vitaal platteland.

“Voor een vitaal platteland en de sociale cohesie in de dorpen is het voortbestaan van een school van groot belang.”

Gemeente Druten

Landschap is in 16 van deze gemeenten een beleidsissue: *"ter bevordering van de leefbaarheid van het platteland wordt gezien of planologische regels met betrekking tot agrarisch gebruik waar mogelijk kunnen worden verruimd zodat bijvoorbeeld recreatieve nevenactiviteiten en of zorgfuncties kunnen worden ontplooid"* zo stelt de gemeente Opmeer.

"We zetten ons in voor het behoud van het landschap, de plattelandscultuur en voor de bescherming van het milieu en de biodiversiteit."

Gemeente Zwartewaterland

Economie staat in 23 van deze 88 akkoorden.

3.5 Merkbaar beter in het sociaal domein

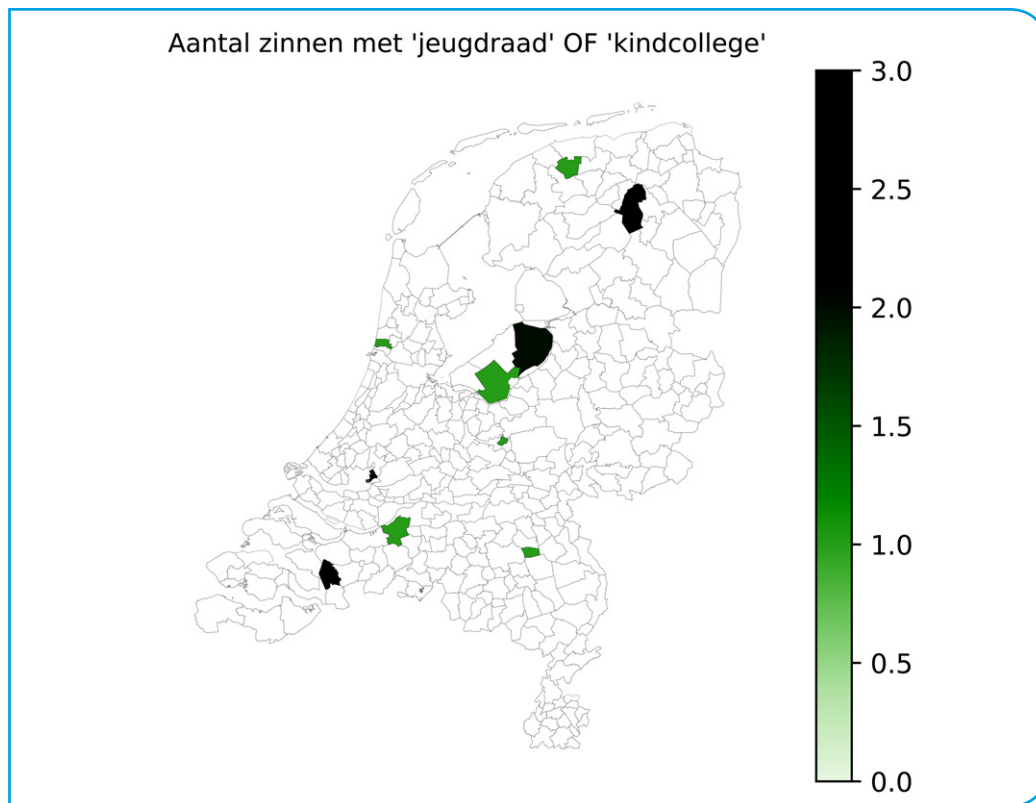
Binnen het sociaal domein is er de afgelopen jaren veel veranderd. Beleidsmatig en praktisch is de aanpak van zorg en ondersteuning, werk en inkomen zo dicht mogelijk bij de mensen belegd. Het Interbestuurlijk Programma stelt zich ten doel om op een aantal zogeheten 'iconische' thema's extra bestuurlijke aandacht te generen, zodat inwoners in hun dagelijks leven daadwerkelijk iets van de veranderingen merken.

Mensen die te maken hebben met eenzaamheid

Eenzaamheid komt in ongeveer tweederde van de collegeakkoorden voor. Een enkele gemeente verwijst naar deze landelijke beweging – Zeewolde noemt het actieprogramma van het ministerie van VWS voor haar de richtlijn – , maar de meesten beschouwen het intrinsiek als belangrijk aandachtspunt. Een pasklaar antwoord op het probleem is logischerwijs niet eenvoudig (sommige gemeenten houden het simpelweg bij het 'tegengaan van eenzaamheid'), al doet een aantal gemeenten concretere suggesties. Almere bijvoorbeeld komt met een *"gerichte aanpak van eenzaamheid en onderzoekt de vraag of toegankelijker vormen van vervoer daarbij behulpzaam zijn"*. Zaltbommel geeft aan *"bij de keukentafelgesprekken aandacht (te) besteden aan eenzaamheid en zingeving"*. En Purmerend stelt dat de prijsverlaging van het openbaar vervoer voor oudere minima een belangrijk instrument is in de bestrijding van eenzaamheid. Over het algemeen speelt het thema verspreid over het land in gelijke mate.

Kinderen die binnen verschillende vormen van jeugdzorg en -hulp tussen wal en schip vallen

Het tweede thema raakt aan dat van de jeugdzorg. Ongeveer driekwart van de onderzochte akkoorden bevat het woord 'jeugdzorg' of 'jeugdhulp' waarbij globaal vier invalshoeken zichtbaar zijn: kostenbeheersing, preventie, kwaliteit en samenwerking. Idealiter zien gemeenten een positieve relatie tussen deze vier, al zijn er ook akkoorden die juist een spanning ertussen benoemen. "Door een groeiende vraag naar (vooral jeugdzorg) ontstaat een spagaat tussen kostenbeperking en onze plicht om mensen de juiste zorg te bieden", schrijft de gemeente Opsterland. Soms leidt dit tot een machteloos gevoel. Meppel: *"we willen grip krijgen op de bestuurlijk-administratieve kant van het bieden van jeugdzorg, maar realiseren ons dat er systeemdruk is en blijft"*. En Hellendoorn: *"zorgen maken we ons over de financiering van de jeugdzorg, soms een dure zorg, waar we moeilijk een vinger achter kunnen krijgen"*. Diverse gemeenten hopen dat door meer preventie (vergelijk Lochem en Westervoort) het beroep op duurdere zorg afneemt. Een aantal zegt 'trots' te zijn op de manier waarop ze de decentralisatie van de jeugdzorg hebben aangepakt (Staphorst) of zet in op verbetering van kwaliteit (Apeldoorn: *"deze bestuursperiode maken we de grote kwaliteitsverbetering die nodig is in de jeugdzorg"*) en samenwerking (Enschede: *"voor de toegang tot specialistische jeugdzorgvoorzieningen gaan we werken met een speciaal gemeentebreed toegangsteam"*).

Ouderen en mensen met een beperking die hulp nodig hebben om in hun eigen vertrouwde omgeving te (blijven) wonen

Het derde thema in het IBP behelst de groep van **ouderen en mensen met een beperking** die hulp nodig hebben om **in hun eigen vertrouwde omgeving** te blijven wonen. Het woord 'wonen' of 'woon' of 'woning' of 'huisvest' in combinatie met 'ouderen' of 'ggz' of 'kwetsba') komt in 179 gemeenten voor (in totaal 325 zinnen). Daarnaast hebben we voor dit onderwerp een specifieke invalshoek gekozen, namelijk die van de zelfredzaamheid van ouderen. Recent is naar aanleiding van de publicatie 'De verhuizing van de verzorgingsstaat' discussie ontstaan over de vermeende achterliggende aannames achter de decentralisaties, namelijk dat gemeenten meer moeten uitgaan van de eigen kracht en zelfredzaamheid van mensen, terwijl in werkelijkheid veel inwoners daar niet toe in staat zijn. Het woord 'zelfredzaamheid' in combinatie met 'oud' of 'thuis' blijkt 29 keer in de akkoorden voor te komen (een vergelijkbaar woord als 'eigen kracht' komt in 110 akkoorden voor, met in totaal 174 zinnen). De context is dat gemeenten zowel zelfredzaamheid willen bevorderen – vergelijk Heerhugowaard en Aalten – als expliciet rekening willen houden met de grenzen van diezelfde zelfredzaamheid: (Meppel en Nieuwegein). Waar gemeenten van de mogelijkheden van meer zelfredzaamheid uitgaan, koppelen ze dat onder andere aan collectieve organisatiekracht van burgers (zie gemeente Voerendaal). Op zich zegt dit alles nog weinig over de uitvoeringspraktijk, maar – afgaande op de akkoorden – lijkt het erop dat gemeenten zelfredzaamheid in elk geval niet rücksichtsloos als beheersmaatregel inzetten.

Mensen voor wie een gezonde manier van leven geen vanzelfsprekendheid is

Kijken we naar het IBP thema 'Mensen voor wie een **gezonde manier van leven** geen vanzelfsprekendheid is' dan blijkt dat een derde van de gemeenten (34%) zinnen te schrijven met de woorden 'preventie' of 'leefstijl' of 'gezond leven' in combinatie met 'gezond'. Valkenswaard zet "in op de bevordering van een gezonde leefstijl". Raalte inspireert haar inwoners "om (nog) gezonder te leven, omdat fitte inwoners met een gezonde leefstijl beter kunnen meedoen in de maatschappij". Harderwijk stimuleert "mensen in het maken van gezonde keuzes (leefstijl) en bevorderen het sporten voor iedereen". Utrecht komt met een "stevig preventieprogramma om een gezonde leefstijl te bevorderen en gezondheidsverschillen tussen buurten te verminderen". Ouder-Amstel installeert met oog op gezondheidsbevordering in elk dorp binnen haar gemeente watertappunten. Pijnacker-Nootdorp wil "een gezonde leefstijl en gezonde voeding (...) vergroten, met name op scholen en in sportverenigingen". En ook Zaanstad staat "voor een gezonde leefstijl in onze sportaccommodaties".

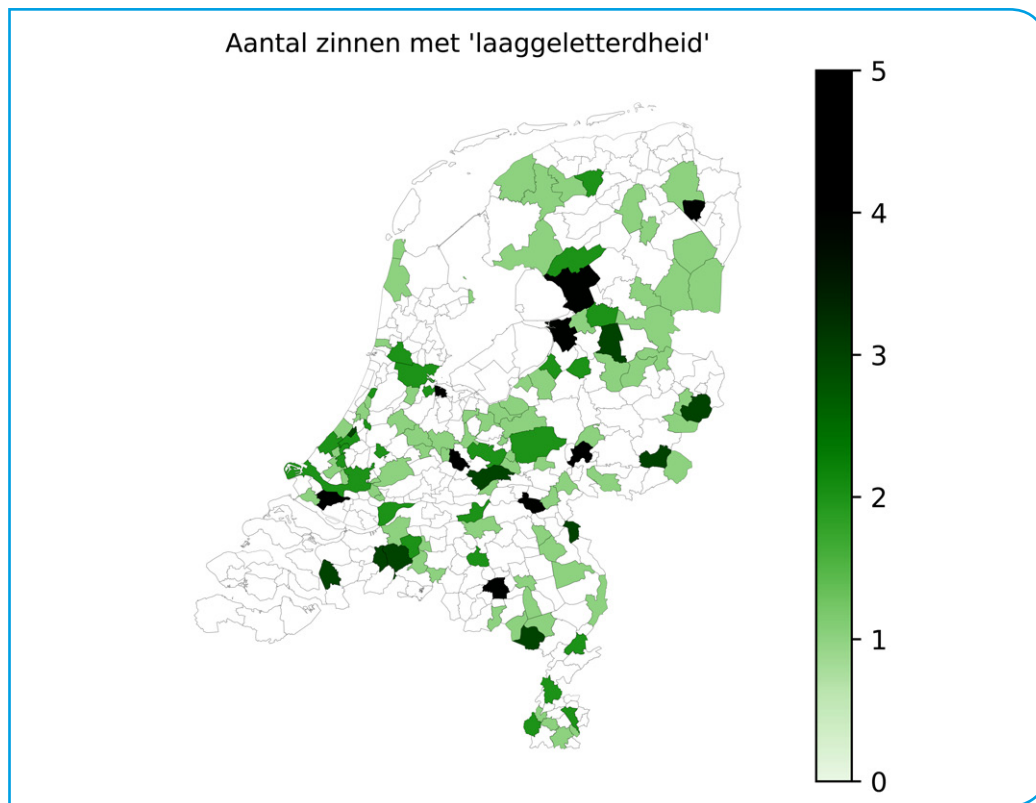
en rondom de sportvelden (gezond eten en drinken, rookvrije zones, ed.). Een aantal keer (16%) wordt een directe relatie gelegd met bewegen en sport (vergelijk Emmen en Amersfoort) en in 14 gemeenten is er een direct verband met de aanpak van 'roken', 'alcohol' of 'drugs' (zie Beesel en Drimmelen).

Mensen met afstand tot de arbeidsmarkt perspectief op werk bieden

'Mensen met **afstand tot de arbeidsmarkt** perspectief op werk bieden' is in het IBP het vijfde subthema voor het sociaal domein. Het zal niet verbazen dat woorden als 'werk', 'arbeid', 'baan' of 'banen' in alle akkoorden voorkomt, het meest overigens – maar dit zegt weinig – in dat van Den Haag (199), het minst in dat van Oirschot en Wijdemeren (beide 5). Nemen we het woord 'werk' in combinatie met het woord 'afstand', dan komt dat in 157 van de 337 voor, waarbij er één overduidelijk niet meetelt. "We zijn niet meer de afstandelijke overheid van vroeger, want ons werk doen we vaak letterlijk aan de keukentafel bij onze burgers thuis" (gemeente Genneep). Bij de overige gaat het wel degelijk over de doelgroep van mensen die afstand hebben tot de arbeidsmarkt. De inspanningen zijn erop gericht "bedrijven en organisaties (te stimuleren) om meer mensen met een (grote) afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen" (Assen), via regulier werk, beschut werk of anderszins recreatieve dagbesteding, "tegen een redelijke vergoeding of normaal salaris" (Hardenberg). Diverse gemeenten, zoals Kampen en Wierden, zien hierin voor zichzelf een voorbeeldfunctie. Ook streven sommigen naar creatieve verbindingen. Zo constateert Eindhoven dat de energietransitie veel werkgelegenheid zal opleveren "en daarom zullen we komen met acties om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in deze sector actief te krijgen".

Mensen die zich met het Nederlands niet goed kunnen redden

Taal en laaggeletterdheid als onderwerp komt in een substantieel deel van de akkoorden voor: alleen het woord taal in 154 en alleen het woord 'laaggeletterdheid' in 193 van de 336 akkoorden. Taal wordt gezien als instrument of voorwaarde voor talloze andere vraagstukken. Goede taalbeheersing is van belang om mee te komen op school, om achterstanden tussen inwonersgroepen te verkleinen, om als nieuwkomer te integreren en om als werkloze aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt. Aardig is dat veel gemeenten voor zichzelf hier ook een duidelijke opdracht zien weggelegd. Almere streeft ernaar te communiceren "in duidelijke en begrijpelijke taal voor iedereen", wat in andere bewoordingen ook Lochem, Heerlen, Steenbergen en Alphen aan den Rijn aangeven. Ook intern, in het kader van bestuursstijl en bestuurscultuur, zien gemeenten begrijpelijke taal als middel voor goede communicatie. Wormerland: "de communicatie wordt verbeterd met begrijpelijke taal, compacte en heldere samenvattingen, raadsvoorstellen die meer begrijpelijk en toegespitst zijn op het besluit dat gevraagd wordt". Dat neemt niet weg dat het woord 'taal' vooral voorkomt in de context van laaggeletterdheid bij zowel gevestigde Nederlanders als nieuwkomers. De gemeente Noordoostpolder zet in op stages van nieuwkomers bij organisaties en bedrijven. Voorschoten, Waddinxveen en Heerlen zetten actief in op laaggeletterdheid, de eerste door een actieplan op te stellen "dat aansluit bij het regionale convenant tegen laaggeletterdheid", de tweede door in haar gemeente eerst "aard en omvang ervan te onderzoeken" en de derde door met oog op uitstroom uit de bijstand gerichte taaltrajecten aan te bieden "al dan niet afgestemd met potentiële werkgevers". Middelburg en Twenterand tot slot hebben het akkoord ook in een aparte versie voor laaggeletterden beschikbaar.

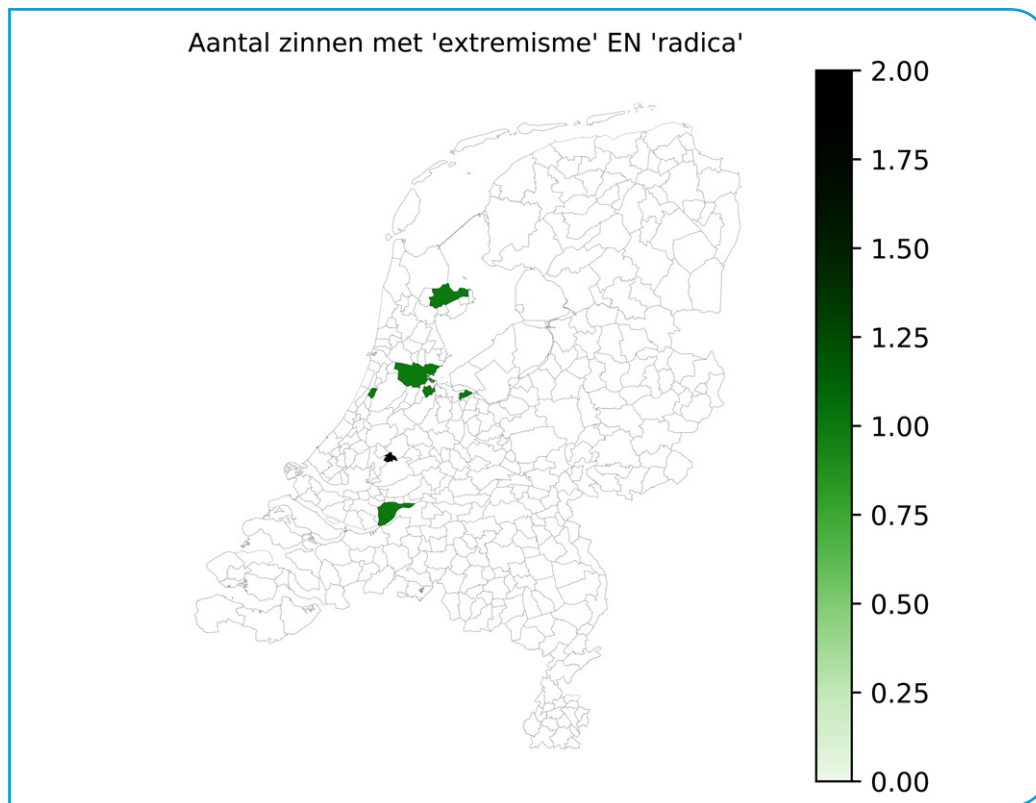

Huiselijk geweld, extremisme en radicalisering, verward gedrag en recidive na detentie

De volgende vier thema's in het IBP raken alle de verbinding tussen zorg en veiligheid: mensen die te maken hebben met **huiselijk geweld**, die vatbaar zijn voor **extremisme en radicalisering**, die (tijdelijk) **verward gedrag** vertonen, die na **detentie recidiveren**, of die slachtoffer zijn van **mensenhandel**. De aandacht voor zorg en veiligheid in de college-akkoorden lijkt toe te nemen. Zo is er in het coalitieakkoord van Amsterdam expliciet aandacht voor de verbetering van de aansluiting tussen zorg en veiligheid. En Almere schrijft: "de komende periode zetten we in op een betere samenwerking tussen sociaal domein, zorg en veiligheid om te voorkomen dat deze groep mensen tussen wal en schip valt". In totaal komen de gecombineerde woorden 'zorg' en 'veilig' (let op: spatie na zorg anders krijg je ook: "door de aanleg van een fietstunnel of -brug bij Surhuizum zorgen voor een veilige overstek voor fietsers en voetgangers") in 136 zinnen voor, verspreid over 94 gemeenten.

In 54 van de 336 akkoorden is er een combinatie van de woorden 'huiselijk' en 'geweld'. De meest voorkomende buurwoorden zijn: 'kindermishandeling', 'aanpak', 'zorg', 'gemeente', 'personen', 'voorkomen' (en niet dus 'veiligheid'). De drie grote steden besteden er alle aandacht eraan. Amsterdam streeft overeenkomstig de verbinding tussen zorg en veiligheid onder andere naar "meer oog voor culturele verschillen in de opvang na huiselijk geweld", Den Haag ziet in het huisverbod een belangrijk instrument, en Rotterdam constateert dat de bestrijding van huiselijk geweld "prioriteit" blijft.

De woorden 'extremisme' en 'radicalisering' komen in 6 van de 336 gemeenten gezamenlijk voor: in Amsterdam, Huizen, Medemblik, Hillegom, Gouda en Dordrecht. In 86 van de 336 akkoorden wordt expliciet de aandacht voor personen met verward gedrag genoemd (of 'verward' samen met 'persoon'/'personen'). Gennep wil expliciet in het sociale beleid "ruimte inbouwen voor een zorgvuldige aanpak van de problematiek van 'personen met verward gedrag', een steeds groter wordend probleem ook in onze lokale samenleving". En Hilversum schrijft dat "zowel voor het welbevinden van verwarde personen als voor het veiligheidsgevoel in wijken goede en toegankelijke zorg belangrijk (is)". Gemeenten constateren dat het kabinet van hen een sluitende aanpak verlangt (Weesp, Loppersom, Noordoostpolder, Enschede) en schrijven soms expliciet dat ze met een dergelijke aanpak komen (Moerdijk, Wijchen, Schagen), maar de meeste gemeenten laten dit achterwege.

Aandacht voor 'recidive na detentie' komt verhoudingsgewijs minder voor. Er zijn 15 gemeenten die samen 21 zinnen schrijven met 'recidive' of 'detentie' of 'terugval' of 'reclassering'. Van deze 21 zinnen gaan 7 daadwerkelijk over recidive, te vinden in de akkoorden van Amersfoort, Capelle aan den IJssel, Dordrecht, Den Haag, Rotterdam en Gooise Meren.

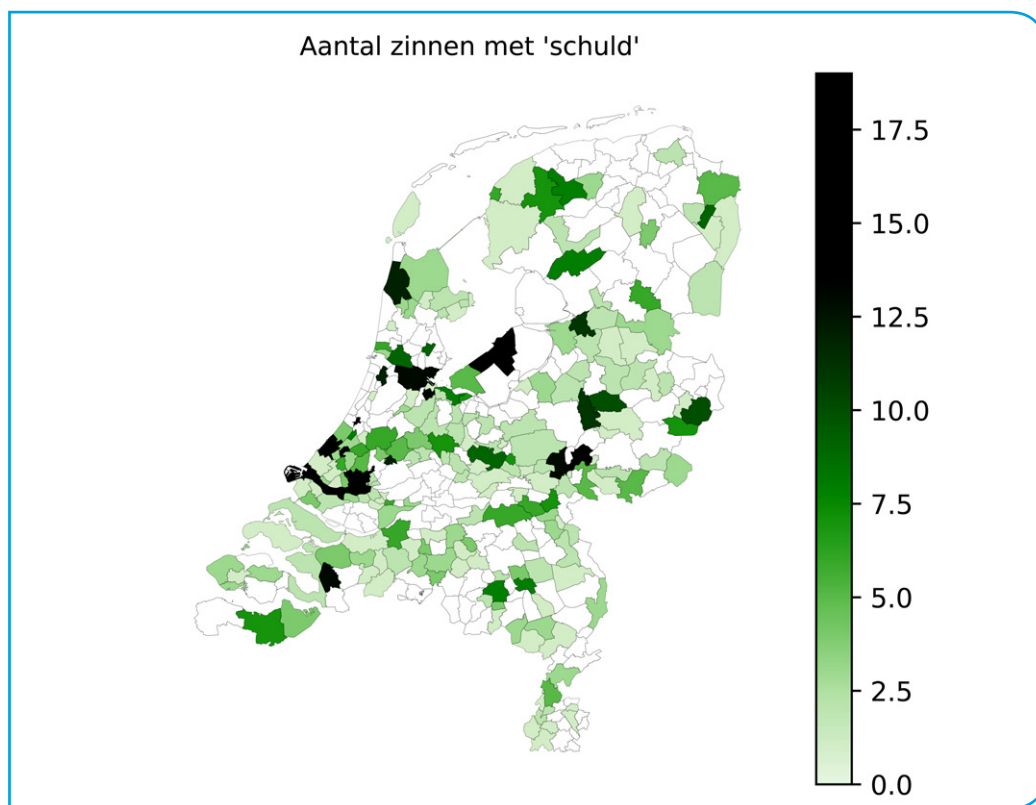
Vrouwen, mannen en kinderen die slachtoffer zijn van mensenhandel

Ook mensenhandel komt relatief in weinig van de collegeakkoorden voor: 15 van de 336 gemeenten noemen het: Almere, Almelo, Enschede, Zwolle, Barneveld, Ede, Amersfoort, Utrecht, Amsterdam, Gouda, 's-Gravenhage, Rotterdam, Lelystad, Koggenland, Hollands Kroon (waarvan de laatste drie kort in een opsomming). Zwolle constateert dat het probleem zich binnen haar grenzen voordoet en kondigt aan met een speciale zorgcoördinator te komen voor de slachtoffers van mensenhandel. Utrecht noemt zich "koploper in het aanpakken van mensenhandel" en komt met een reeks van maatregelen, variërend van persoonlijk contact om het vroegtijdig op te sporen tot de aanstelling van een ketenregisseur en een scholingsprogramma om het bewustzijn bij sportclubs, scholen, buurtteams en zorgmedewerkers te vergroten. Amsterdam zegt door te gaan met het bestaand programma en Den Haag gaat via voorlichting de weerbaarheid van kinderen en tieners vergroten.

3.6 Problematische schulden voorkomen en oplossen

De aanpak van **schulden** heeft landelijk veel aandacht, en ook in het IBP, als zelfstandig thema. Het woord 'schuld' blijkt dan ook in 208 keer van de 336 akkoorden voor te komen (waarvan echter 5 keer in een andere context, namelijk de schuld en solvabiliteit van de gemeente). Dat betekent dus dat 133 akkoorden geen passages over schuldenaanpak bevatten. Veel voorkomende 'buurwoorden' in de akkoorden zijn armoede, bestrijding, handhaven, vroegtijdig/preventie en integraal. Gooise Meren schrijft: "degenen die (...) schulden krijgen proberen we in een zo vroeg mogelijk stadium te bereiken, zodat de schulden zo min mogelijk oplopen. (...) We beseffen dat schulden niet op zichzelf staan, maar dat er doorgaans meer problemen zijn. (...) we zetten in op preventie om beroep op schuldhulpverlening te voorkomen". Leidschendam-Voorburg verbetert de schuldhulpverlening en betreft "andere organisaties die voor deze jongeren van belang zijn (...) bijvoorbeeld in pilotprojecten en nieuwe samenwerkingsvormen op het gebied van schuldhulp, wonen en werken en sport". Hollandse Kroon kent de Voa (vrijwillig onafhankelijk adviseur) en zet "steeds meer in op

preventie door onder andere de inzet van schuldhulpmaatjes en budgettrainingen voor onze inwoners". Zwartewaterland hanteert " het motto: één schuldenaar, één regisseur" en Arnhem tot slot constateert dat schulden in haar gemeente "een groot probleem" is en stelt "250.000,- per jaar beschikbaar om schulden te signaleren en te voorkomen zoals in de aanpak 'vroeg eropaf'."

3.7 Nederland en migrant goed voorbereid

Opgave 7 van het IBP 'Nederland en migrant goed voorbereid' valt in drieën uiteen: Veranderopgave inburgering, Flexibilisering asielketen en Landelijke vreemdelingenvoorzieningen. 56 van de 336 akkoorden spreken over **inburgering** of inburgeraars en in combinatie met het woord 'migrant' zijn dat er drie: Utrecht, Waalre, Heemskerk. Maar weinig gemeenten spreken expliciet over de veranderopgave, met enkele uitzonderingen, waaronder Roermond: "de aangekondigde decentralisatie van inburgering van nieuwkomers wordt aangegrepen om te komen tot een integrale aanpak met oog voor alle leefdomeinen". En ook Hellevoetsluis zet in op een samenhangende aanpak: "wij bieden aan nieuwkomers/statushouders integrale trajecten op maat, waarbij er een combinatie gemaakt wordt tussen inburgering, opleiding, geleiding naar werk, financiële zelfredzaamheid en gezondheid". Het niet noemen van de veranderopgave wil niet zeggen dat andere gemeenten geen duidelijk beleid hebben. Meerssen: "in het kader van de wet taaleis en in het belang van een goede inburgering verwachten we en stimuleren we een actieve houding van nieuwkomers". En Veldhoven: "voor statushouders is al een traject gestart rond versnelde taalverwerving en inburgering". Over **flexibilisering van de asielketen** is vergelijkenderwijs minder aandacht. In 34 van de 336 akkoorden komt het woord 'asiel' voor, in combinatie met 'migrant' 9: Achtkarspelen, Enschede, Kampen, Druten, Schagen, Rotterdam, Vlissingen, Lansingerland en Krimpenerwaard. De aandacht gaat daarbij vooral uit naar de bestaande situatie en niet naar (de gevolgen van) het nieuwe asielstelsel. Vlissingen geeft aan "zo nodig (...) kleinschalige locaties voor opvang van asielzoekers aan (te kunnen) bieden". Langsingerland "wil geen grootschalige opvang van asielzoekers (bijvoorbeeld een azc) binnen haar gemeentegrenzen", Rijswijk schrijft "over het asielzoekerscentrum houden we ons aan de eerder gemaakte afspraken met het coa" en Westerwolde constateert dat "het asielcentrum met al zijn facetten (...) voor de gemeente Westerwolde uitermate belangrijk (is), (...) in het bijzonder voor Ter Apel, waar het asielzoekerscentrum is gehuisvest". De aandacht voor de realisatie van acht **Landelijke vreemdelingenvoorzieningen** (LVV) tot slot is minder aanwezig. In geen enkel akkoord komt dit specifieke woord voor Dat is wel het geval als het gaat om de

gecombineerde woorden 'bed', 'bad' en 'brood'. Die komen in 6 gemeenten voor, namelijk: Enschede, Nijmegen, Dronten, Utrecht, 's-Gravenhage en Zwartewaterland. Enschede zegt met de VNG en het rijk in gesprek te blijven over de financiering de ontwikkeling van "lokale vreemdelingen voorziening locaties". Ook Nijmegen schrijft te "blijven voorzien in bed, bad, brood". Dronten schrijft een "verbindende rol in regio en provincie" te spelen met oog op het belang van een goede voorziening. Utrecht schrijft het dat "huidige (...) beleid voor de opvang van ongedocumenteerden" uitgangspunt blijft. En ook Den Haag schrijft door te gaan met de regeling en in te zetten "op een menswaardige structurele oplossing met het rijk". Zwartewaterland tot slot schrijft: "de gemeente zorgt, in samenwerking met de regio Zwolle, voor tenminste bed, bad en brood (en begeleiding!)".

3.8 Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving

Burgers willen grip houden op de inzet van hun overheid en erop vertrouwen dat het handelen van het openbaar bestuur kundig, integer en democratisch is en gelegitimeerd.

De gemeente als netwerkpartner

In de coalitieakkoorden komt duidelijk naar voren dat gemeenten hun omgeving (inwoners, bedrijven, onderwijs) zien als belangrijke partners om het beleid vorm te geven. Zelf doen is uit, samen doen is helemaal van nu.

Ruimte geven aan inwoners

Veel gemeenten geven aan meer gebruik te willen maken van de deskundigheid en de energie van hun inwoners. De woorden burgerparticipatie en overheidsparticipatie worden door zo'n 200 gemeenten gebruikt om aan dat aan te geven.

"Een cultuur waarin niet de burger participeert in de wereld van de overheid, maar de overheid in de wereld van de burger: gemeenteparticipatie."

Gemeente Boxtel

Daarnaast zijn er gemeenten zoals Utrecht en Rotterdam die deze woorden niet gebruiken, maar aangeven dat zij initiatieven van inwoners, sociaal ondernemers en bedrijven op bijvoorbeeld de energietransitie, zorg en welzijn en beheer van groen en sportvoorzieningen stimuleren en ondersteunen om er een succes van te maken.

In 56 gemeenten gaan ze aan de slag met het Right to Challenge en krijgen inwoners en (sociaal) ondernemers het recht om taken over te nemen van de gemeente als ze denken dat ze beter kunnen.

Veel van deze gemeenten realiseren zich dat ze bewonersinitiatieven daarbij moeten ondersteunen met advies en goede voorbeelden. En dat initiatieven beter de weg binnen de gemeente moeten kunnen vinden. Daarbij kunnen vaste contactpersonen en initiatievenloketten een rol spelen.

"Hiervoor zijn meerdere instrumenten mogelijk zoals right to challenge, een initiatievenfonds, dorpsbudgetten en andere creatieve vormen van samenwerken met inwoners en organisaties."

Gemeente Kaag en Braassem

“Waar plannen worden ontwikkeld, zal de gemeente de mogelijkheid tot het ontwikkelen van alternatieve plannen faciliteren, bijvoorbeeld door methodes als ‘right to challenge’ of ‘deep democracy’.”

Gemeente Tynaarlo

“Roermond biedt inwoners het “recht om uit te dagen” (right to challenge).”

Gemeente Roermond

“Door de inzet van een dorpscoördinator (1 fte), die invloed heeft op het beleid en als opdracht krijgt om betrokkenheid en initiatief van inwoners op alle beleidsterreinen van de gemeente te stimuleren, bijvoorbeeld in de vorm van nader uit te werken ‘right to challenge’”

Gemeente Eersel

Koesteren van de kracht van kernen en wijken

Gemeenten met veel kernen of wijken die (sterk) van elkaar verschillen qua samenstelling en uitdagingen zoeken naar manieren om de eigenheid van de kernen of wijken te koesteren en de inwoners goed te betrekken bij het lokaal bestuur. Dat kan door kernen, wijken of buurten eigen budgetten te geven, door speciale ambtenaren (buurt- of gebiedsregisseurs) aan te stellen die vragen mee kunnen nemen naar het gemeentehuis of heel soms door te werken met vernieuwende vormen van democratie als loting.

“Waar nodig en gewenst concept ‘buurt bestuurt’ faciliteren en daarbij starten met een pilot buurtbegroting.”

Gemeente Culemborg

“Bij nieuwe initiatieven wordt er volop meegedacht over wat er mogelijk is, ook qua financiering in bijvoorbeeld de vorm van een buurtbegroting”

Gemeente Borger-Odoorn

“Een voorbeeld hiervan is het werken met wijkbudgetten; inwoners maken samen een plan voor hun wijk.”

Gemeente Oldenzaal

“Op buurt- en dorpsniveau zijn er de wijkregisseurs en de wijkbudgetten.”

Gemeente Tiel

“Burgerparticipatie willen wij verder bevorderen door het onder voorwaarden beschikbaar stellen van wijkbudgetten en/of het aanstellen van een buurtcoach.”

Gemeente Blaricum

“Het voltallige college bezoekt in deze periode elk dorp en elke wijk tweemaal inwonerparticipatie verder optimaliseren door instrumenten als dorps-of wijkbudgetten.”

Gemeente Schagen

Bestaande dorps- en wijkraden of andere bewonersplatforms worden gebruikt om het functioneren van de gemeente mee te bespreken of om visies mee op te stellen.

Jongeren betrekken bij de lokale politiek

Gemeenten vinden het belangrijk om jongeren bij de gemeentelijke politiek te betrekken. Zij zijn immers de toekomst. Veel gemeenten hebben al jongerenraden, waarin jongeren kunnen oefenen met democratische besluitvorming. In 39 akkoorden staan plannen om met een jeugdraad of een kindercollege aan de slag te gaan.

“We stimuleren dit door pilots en projecten in het kader van burgerparticipatie, zoals het betrekken van jongeren bij beleidsontwikkeling (bijvoorbeeld door een jongerenraad), het organiseren van rondetafelgesprekken en de inzet van een pilot van het g1000’.”

Gemeente Zevenaar

“De jeugdraad en het kindercollege houden wij in ere”

Gemeente Capelle a/d IJssel

“We laten jongeren actief meedenken en nemen adviezen van de jeugdraad serieus.”

Gemeente Bergen op Zoom

“Daarvoor wordt naast de bestaande burgerparticipatieraad en de wijk- en dorpsraden een jongerenforum opgericht.”

Gemeente Boxmeer

Stijl van werken aanpassen

Om samen met anderen beleid en uitvoering gezamenlijk op te pakken is wel een andere manier van werken nodig. Van buiten naar binnen. Met gezamenlijke doelen en het vermogen om snel te kunnen reageren op de omgeving en de kansen die zich voordoen.

Zo'n 15% van de gemeenten geeft dan ook aan te werken aan een andere (bestuurs)cultuur en -stijl om beter als netwerkorganisatie te kunnen opereren.

“Onze bestuursstijl is open, actief en in samenwerking met alle betrokkenen”

Gemeente Nijkerk

“De gemeente dat ben ik is de slogan die binnen de organisatie wordt gebruikt als drager van de cultuurverandering die twee jaar geleden in gang is gezet.”

Gemeente Genneep

De regio als het nieuwe normaal

De samenwerking wordt niet alleen breder opgezet, met meer en andere partijen, maar ook opgeschaald. De regio wordt steeds meer gezien als hét niveau om vraagstukken op te pakken. In 158 gemeenten wordt gesproken over het belang van regionale samenwerking. In 69 akkoorden is een passage opgenomen over (een) gemeenschappelijke regeling(en).

“Wij verbinden onze (subregionale) agenda's ook aan de brainport nationale actie agenda.”

Gemeente Best

“Voor de instandhouding van verschillende regionale voorzieningen is meer wisselwerking met de regio nodig”

Gemeente 's-Hertogenbosch

“In regionaal verband werken we samen aan aantrekkelijke vestigingsvoorwaarden voor het bedrijfsleven”

Gemeente Mill en Sint Hubert

“De afgelopen periode zijn we lokaal en regionaal succesvol geweest met de ontwikkeling van projecten samen met onderwijs en ondernemers.”

Gemeente Oss

Maar regionale samenwerking gaat niet altijd makkelijk. Vooral gemeenten die te maken hebben met (grote) aanhoudende tekorten geven aan dat de samenwerking ook echt wel iets moet opleveren voor de eigen gemeente. En dat anders gezocht zal worden naar alternatieven.

“De afgelopen jaren zijn we te afhankelijk geworden van instellingen die regionaal zijn georganiseerd”

Gemeente Pekela

In sommige gemeenten zijn de spanningen op dat vlak kennelijk zo hoog opgelopen dat er een lange paragraaf wordt gewijd aan het onderwerp aan een gemeenschappelijke regeling.

Door gemeenten aan de randen van Nederland wordt ook nadrukkelijk naar samenwerking over de grens gekeken.

Opvallend

- De Omgevingswet “ademt” burgerparticipatie en uitnodigend besturen, maar in de akkoorden komt de combinatie van Omgevingswet en burgerparticipatie niet veel voor (slechts 11 gemeenten beschrijven deze combi expliciet)
- Dat geldt overigens ook voor de energietransitie. Amsterdam kiest daar wel voor het ondersteunen van zogenaamde commons (platforms waarin inwoners zelf naar oplossingen zoeken)
- En in het sociaal domein wil Rotterdam echt ruimte gaan bieden (bij de volgende inkoopronde) aan kleine aanbieders en bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn. Zij krijgen dan het Right to co-operate (recht om samen met de gemeente aan betere oplossingen te werken)

3.9 Overkoepelende thema's

Krimp

In 46 gemeenten wordt gerefereerd aan Krimp (gecorrigeerd voor Krimpen a/d IJssel en Krimpenerwaard en verwijzingen naar deze gemeenten vanuit regiogemeenten). Inhoudelijke thema's: demografische krimp, krimp in de beroepsbevolking, krimp van scholen, voorzieningen (vervoer, winkels) agrarische sector, krimp en vergrijzing, krimp in aantallen woningen.

Mobiliteit

187 gemeenten werken aan verkeersveiligheid. Waarvan 41 expliciet (elektrische) fiets en verkeersveiligheid koppelen. Alleen Zoetermeer noemt elektrische auto's in combinatie met verkeersveiligheid. Laadpalen komt alleen voor in Hoogeveen en Oldambt.

42 gemeenten benoemen het wagenpark, dat moet duurzaam, elektrisch, met deelauto's en stapsgewijs aangepakt worden. 6 gemeenten signaleren een vrachtwagenparkeerprobleem.

EU/Grensoverschrijdend

Europa of Europese komt in 85 gemeenten voor. Ongeveer een kwart wil iets met Europese subsidies. Maastricht scoort in deze groep hoog op “Europese samenwerking”. 49 gemeenten gebruiken de term grensoverschrijdend, ook “bovenlokaal” is blijkt door sommige gemeenten grensoverschrijdend genoemd te worden. Het grootste deel blijkt Europees of internationaal te bedoelen (vooral grensstreek), Eurregio, Duitsland, trein, politie, veiligheid, ambulance en werkgelegenheid. Maastricht wil “in 2030 concluderen we dat het gelukt is om ook grensoverschrijdend groter en sterker te worden.”

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93
info@vng.nl

november 2018

vng.nl